

ŽIVLJENJE IN SVET.

Tedenska pri'oga „Jutra”.

Štev. 47. V Ljubljani, dne dne 3. decembra 1927. Leto I.

Zima na evropskem severu

V severnih deželah štejejo december k najbolj trdim zimskim mesecem. Ondi je zima že v polnem razmahu. V današnji številki nadaljujemo vrsto člankov «Na evropskem severu» z opisom zime na Norveškem. Slika nas uvaja v srednjevrsten zimski sport v tej deželi: smučanje s severnim jele-
nom. Članek o Norveški glej na strani 1135.

Mladen Kostov (Partiz):

Moj sestanek z Levom Trockim

Pomen Leva Trockega za rusko revolucijo in njegovo sedanjlo vlogo v sovjetski državi pozna vsak čitatelj. Prinašamo originalen intervju z njim, ki ga je imel naš sotrudnik za časa svojega potovanja po Rusiji.

Zdi se, da v zgodovini boljševiške revolucije ni zanimivejše osebnosti od Leva Trockega. Bil je Ljeningova desna roka; oba komunistična prvaka sta organizirala oktobersko revolucijo l. 1927. Trockij je bil prvi komisar za vojaške zadeve; on je ustvaril rdečo vojsko in bil njen načelnik v tragičnih letih državljanske vojne in za časa poljsko - ruskega konflikta. Slovi kot eden najznamenitejših govornikov našega časa; kaj čuda, če je bil dolgo časa malik boljševiške množice. Njegovo osebno junaštvo, ognievit jezik njegovih povelj, ki jih je dal vojski v odločilnih trenutkih, zmaga rdečih nad belimi in dokončna utrditev boljševiške revolucije — vse to je dalo imenu Trockega nekak legendaren zvok in sij; postalo je simbol krvave ruske drame.

Po prvem revolucijskem zaletu, ko je moral boljševizem pogledati v obličje resnici, ki je bila drugačna od velikih gesel in papirnatih zasnov in ko je Ljening doumel, da je komunistični sistem poražen, se je Trockij razšel z Ljeningom. Kot človek ekspanzivnega značaja, nervozen in fanatično trdovraten ni hotel priznati Ljeningovega popuščanja; v njem je videl usoden preobrat.

Dolgo časa je ostal v ozadiju. Ko pa je spoznal — tako pravi sam — da je boljševizem v nevarnosti, je zapustil samoto in prekinil molčanje. Napovedal je vojno večerašnjim tovaršem in postal središče vseh nezadovolnežev. Usodna napaka Trockega je neka zaslepljenost; on ne more spoznati, kaj je prav za prav zakrivilo sedanje stanje; misli, da je polomil režim s svojo napačno taktiko.

Toda abotno bi bilo, če bi hotel kdo še dalje prikrivati to, kar je očitno. Boljševizem je kot sistem docela polomil. V zgodovini vseh časov in vseh socialnih reform boš komaj našel kaj slabšega od boljševizma in kaj strašnejšega od gospodarskih rezultatov

tega samosilništva. In čeprav si težko mislimo, da bi moglo biti stanje Rusije slabše nego je dandanašnji, je vendar sigurno, da bi trockizem, ideja premocnega, skrajnega boljševizma, obrodil isti, če ne še slabši sad. Trockij misli, da vsa nesreča ruske dežele izvira iz desničarske usmeritve sovjetske vlade, kakor jo z'asti označujejo: nova ekonomska politika (*»nep«*), dopuščanje zasebne lastnine in koncesije tujemu kapitalu. Trockij meni, da je Rusiji treba tega-le: V notranji politiki — diktature proletarijata, nepopustliverga in doslednega komunizma; v zunanji politiki — mednarodne revolucije brez odlašanja, boja na življenje in smrt z vsem kapitalističnim svetom. Ta fanatična vera Trockega tako zasleplja, da ne vidi, v kakšno zmedo je zabredla Rusija po zaslugi diktature proletarijata; takisto ne vidi, da mednarodna revolucija danes ni več možna in da je uspeh vojne proti vsemu svetu vrlo dvomljiv.

Mnogi mislijo da bi morebitni uspeh Trockega ustvaril v Rusiji ugodnejši položaj. To je težka zmeta. Drugi mislijo, da bi utegnila odprta borba med današnjimi diktatorji in njihovim večerašnjim tovaršem upropastiti samo diktaturo. Nemara. Okoli tega se vse suče. Znano je, kako se dogodki razpletajo. Trockega so izključili na prejšnjem centralnem odboru boljševiške stranke, potem iz komunistične interakcionalne in slednjič iz same stranke. Čeprav pa je tako rekoč v politični karanteni, čeprav ne sme govoriti na javnih zborovanjih in pisati po listih, ima oseba Trockega v ruskih komunističnih vrstah še vedno veliko avtoriteto. Na drugi strani na je njegov vpliv močan tudi v vojski, čeprav so najožje oprode Trockega tu že zdavnaj odpustili. Vrh tega se okoli Trockega zbirajo vsi nezadovolneži izven komunistične stranke. A teh ni malo: med njimi je ogromna večina delavcev, menjševikov, jeserjev. — vse samo napredno protikomunistično izobraženstvo. Ta živeli se doslej ni smel politično udeleščevati, ker je teror vlade in vojske prevelik. Trockemu gre za sluga, da je opoziciji otvoril vrata. Težko bi bilo prerokovati, kakšen bo nadaljnji razvoj. Jasno je samo to, da

se v ogromni ruski deželi pripravljala ozračje velikih konfliktov. Pri ali pozneje bo pod razvalinami teh potresnih valovanj pokopana tudi diktatura, zakaj zgodovina je najboljša pričateljica, da diktature niso večne.

★

Vsi inozemski časnikarji, ki so bili pred menoj v Rusiji, so skušali stopiti v stike z g. Trockim. Zaman. To mi je bilo dobro znano, zato sem se bil že

LEV TROCKIJ.

pred odhodom iz Pariza obrnil do njegovih prijateljev zaradi priporočila. K sreči sem srečal v Moskvi znanca, ki je eden izmed ožjih prijateljev g. Trockega. Izročil sem mu priporočilna pisma in ga prosil, da mi izposluje sestanek z g. Trockim.

Moj znanec se je nasmejal.

— Ali pa veš, kaj te čaka. Če bi agenti »gepeu-a« za to izvedeli?

Novinarska vedečnost in politični interesi pa se ne uklonijo zlahka oviram. Zato sem brž odvrnil:

— To me nikakor ne moti.

Nekaj dni po tem razgovoru mi je Trockij sporočil po istem prijatelju, da

me bo sprejel v stanovanju tega skupnega znanca.

Znanec me je sprejel v salonu, kjer sva besedovala o tem in onem in čakala Trockega. Pet minut po napovedanem času je Trockij vstopil.

Medtem ko sva midva z nekdanjim diktatorjem opravljala običajne formalnosti, je ljubezniva gospodinja postregla s čajem in brž je nastala tipljiva ruska domačnost.

Trockij je bil oblečen na ruski način, z bluzo, prepašan s pasom. Na obrazu mu leži nekaj težkega. Lice, čelo — vse je globoko razorano. Njegov energičen, oster pogled me je strogo meril skozi očala. Začel sem razgovor.

— V inozemstvu, državljan, vlada veliko zanimanje za vašo akcijo, vendar pa je malo znano, kakšno je njeno bistvo. Bil bi vam zelo hvaležen, če bi mi hotelj to pojasniti.

Čisto počasi, z mirnim, odmerjenim glasom je Trockij dejal:

— Naša boljševiška revolucija je imela pred očmi smoter, da z diktaturo proletarijata uresniči socializem. Bez diktature delavskega razreda ni socializem izvedljiv. Toda današnja diktatura se je izrodila v osebno diktaturo nekaterih ljudi: Viadajoloča klika je vzela delavskemu razredu vse pravice: pravico organizacije, stavke, svobodne besede, misli in tiska. Ob istem času morajo ruski delavci, ki so nekoč na barikadah branili revolucijo, delati po 8, 9, celo 10 ur na dan za mezdo, ki je več ko mizerna. Takega stanja ne moremo še dalje trpeti. Zbog tega je prva zahteva opozicije, da se stranka demokratiziraj in zasiguraj komunistom vsjo prostost. Boj bomo nadaljevali toliko časa, da bo zatrti sedanja osebna diktatura Stalina in tovarišev.

G. Trockij ne misli, da je potrebna demokratizacija režima in da gre vsem državljanom svoboda. Ne. To so zanj malomeščanske publice. Trockij zahteva svobodo za boljševike — v boljševiški državi! —, ker le-ti edini predstavljajo proletarsko maso, zato gre njim razredna diktatura, s katero naj se ustvari socializem.

— Zdaj smo pred desetletnico revolucije. Kakšna je po vašem mnenju bilanca teh desetih let?

G. Trockij je vstal in se je tel nekoliko nestršno izprehajati po sobi.

— Prvič: Petrogradski proletarijat je v oktobru l. 1917. prevzel oblast v imenu komunizma. Poglavitni smoter mu je bil: uničiti kapitalističen sistem in zgraditi socialistično državo. Ali je ta naloga izpeljana? Ne! Deset let po revoluciji imamo po mestih in vaseh novo meščanstvo (buržuie). Zasebni trgovci po mestih in vaški »kulaki« tvorijo nov razred spekulantov in izkoriščevalcev. Prva posledica »nepa« je bila, da so ti ljudje nastali in se učvrstili. Drugi rezultat pa je globoka gospodarska kriza, ogromna beda v delavskih vrstah. Sicer pa ste to bedo že opazili, saj jo človek srečuje na vsakem koraku.«

Zdaj pa zdaj se je Trockij ustavil, potegnil s prsti po laseh, ki so že začeli siveti. V takih trenutkih sem ga živo promatral. Čudil sem se izrazu izredne odločnosti, ki preveva vso postavo tega moža.

— Toda, ako je politika stalinojske neumnosti spravila državo v gospodarsko propast, je zunanja politika s Čičerinovimi manevri doživela popoln poraz. Vse koncesije, ki jih je dala politika naše republike kapitalističnim državam, so imele namen, da vzbude zaupanje in da potem pridobe Rusiji potreben kapital. A danes ni ne zaupanja in ne kapitala; ker pa se je prav vsa politika »nepa« naslovlila na možnost »nozemskega kapitala, se ume samo ob sebi, da je morala nastopiti katastrofa. In zdaj? Jaz sem vedno trdil, da nam zapadni svet ne bo daljal denarja, toda skupina Stalina in Čičerina je trdovratno vztrajala na svojem, češ, »premirje« z Evropo je potrebno, bomo te kapitalistične bedake malo potegnili za nos in si z njihovim denarjem popravili gospodarstvo — nato pa se bo brez nadaljnega izpeljala vojna delavske države zoper svetovni kapital. Toda kapitalisti niso bili tako naivni kakor naši diplomatje. Za časa premirja so obljubljali vsevprek; ko pa so utrdili svoje pozicije, so nas gospodarsko zadavili. In tako stojimo slej ko prej pred izbiro: ali revolucijska Rusija ali kapitalistična Evropa!

G. Trockij se je vsedel in me gledal s pogledom, ki je meril nekam daleč, daleč. Izkoristil sem trenutek in ga vprašal:

— Kaj mislite, državljani, o vojni nevarnosti, ki jo sovjetski tisk toliko napoveduje.

Trockij je odvrnil izredno odločno: — Za rusko revolucijo obstoji samo ena nevarnost vseh nevarnosti: sedanji režim. Jaz ne vidim vlade, ki bi smela začeti vojno. Toda naša vlada, hoteč odvrniti ljudsko pozornost od notranjih in zunanjih neuspehov in hoteč ojačiti teror, neprenehoma izmišlja ne vem kakšne vojne nevarnosti.

— Dovolite še eno, poslednje vprašanje: Pred nekaj dnevi mi je rekel državljani Čičerin, da vi nimate med delavstvom vpliva in da . . .

— Gospod Čičerin bi boljše storil, če bi bil nekoliko bolj pazil na diplomatske zadeve, — me je nervozno prekinil Trockij.

In v tem »gospodu«, ki se v Rusiji ne uporablja več, sem občutil tisto peklensko mržnjo, ki je zmožen samo kak Trockij.

Razgovarjal sem se še nekaj minut s Trockim. Govorila sva o mednarodnem položaju — njega vse zanima.

Ko sem ga oprezno vprašal, ali se ne boji za svoje življenje, se je lahko nasmešnil in rekel: »Nisem človek, ki bi končal življenje s kompromisi ali pa v Sibiriji. Njim je to dobro znano. Ali mislite, da se bodo oni odločili, da me telesno uničijo. Dvomim, vendar po vsem tem, kar se je tu zgodilo . . .«

Ko je Trockij odhajal, poslovivši se z menoj s starim tuskim pozdravom »Vsego horošogo«, ki pomeni: »želim vam vsega dobrega«, mi je prišla misel, da homo nekega dne brali v listih vest o njegovi nasilni smrti.

Zakaj v Rusiji boljševiške diktature je umor nasprotnika eno izmed priljubljenih sredstev politične modrosti . . .

Tudi francoska revolucija je imela Trockega ...

Življenska usoda in konec Marata in Dantona, dveh nasilnikov iz let 1789.—1799.

Sedaj, ko je po avt.ničnih vesteh iz Moskve odzvonilo dvema izrazitima predstavnikoma nasunega režima v sovjetski Rusiji — Troc.emu in Zinovjevu — bo naše čitatelje gotovo zanimalo, kakšno karijero in kakšen konec sta napravila dva podobna moža, so-utemeljitelja francoske revolucije (1789 — 1799) — Marat in Danton. Iz peterodelne svetovne zgodovine Hansa Delbrücka (Otto Stolberg Verlag, Berlin (posnemamo dve izvrstni karakteristiki, ki zelo ostro očrtavate dobo francoskega prekucijskega vrenja. Svar je poučna tudi za današnji čas.

O Maratu vemo to-le: Študiral je najprej medicino, potem se je preživljal s pisateljevanjem. Sprl se je z Voltaireom in je nastopil proti Newtonu. Slednjič je postal telesni zdravnik grofa Artoiskega. Ob izbruhu revolucije je začel izrabljati konjunkturo. Uveljavljal se je kot demagog. Bil je prostaški na zunan in znotraj, do najvišje stopnje pa je razvil svoje zmožnosti v ovadštvu. Zgodovina pozna malo primerov, ki bi mu bili enaki v denuncijantstvu. Podžigal je razbesnelo množico na rope, plenitve in umore.

Bil je razvpit nepravnež in velik zapravljivec. Avgusta 1792 se je vrnil v pariški mestni svet. Postal je eden glavnih aranžerjev septemberskega krvolitja. Dosegel je celo izvolitev v konvent, toda prišel je pred sodišče, kjer se je moral zagovarjati. Spretnemu jeziku se ima zahvaliti za oprostilno rabsodbo, katero je tribunal izrekel na koncu. Smrt mu je prinesla Charlotta Cordayeva, ki ga je zabodla v kopelji. Mlačica je Marata še naprej slavila kot mučenika svobode. V tej zmoti so tudi prenesli njegove telesne ostanke v Pantheon, a so jih pozneje izvrgli. Delbrück portretira demagoga tako-le:

Marat.

Marat je bil zdravnik in prirodoslovec. Ob izbruhu revolucije mu je bilo 45 let. Stekel si je nekaj zaslug za znanost in Goethe, ki je poznal njegove spise o barvah, je obžaloval, da ga Akademija ni sprejela med nesmrtnike. Ma-

rat sam se je seveda še višje cenil. Domišljeval si je, da je postavil fiziko na novo podlago. Zapisal je o sebi: »Mišlim, da sem izčrpal vse kombinacije človeškega duha v pogledu morale, filozofije in politike.«

Ko se je pobiranje vendejskega vstanka zelo zavleklo, je izjavil, da bi njemu bilo dovolj, ko bi Vendejce samo dvakrat videl. To bi mu zadostovalo, da bi upor takoj udušil. »Če bi le mogel marširati,« je dejal, »bi skušal načrt praktično izvesti. Nič ni lažjega, kakor postaviti se na čelo male, zanesljive čete ter iztrebiti upornike do zadnjega moža.«

Udeleževal se je, dokler ni prišel v pariški mestni svet, v glavnem kot publicist. Opiral se je na denunciacije, za katere so bile množice v tistih burnih časih zelo dovzetne. Ko je Necker l. 1790. predložil načrt za dohodninski davek, je videl Marat v njem tendenco, da hoče Necker zbrati armado in podjarmiti deželo. Očital mu je tudi, da bi rad ljudstvo izstradal in ga uničil. Ko je Akademija prejela 12 tisoč frankov podpore za poskuse z balonom, je obdolžil učenjake, da so si denar razdelili med seboj, ga zapili in zaženskarili. Po prvi zmagi francoskih čet pri Jemappesu je napadel Dumorieza, da je dal povelje za napad samo zbog tega, da pripravi ob življenje pariške prostovoljce, ki so bili v prvi črti.

Še julija 1791 je zahteval 500 do 600 glav. Septembra 1792 je to število poskočilo na 40.000, novembra pa že na 270 tisoč. Njegov nazor je bil: »Postavite v Tuilerijah 600 vislic in obesite nanje izdajalce domovine, z Riquettijem (Mirabeaujem) na čelu, v sredo pa postavite grmado in specite na njenem ognju ministre ter njihove pomagače.«

Maratova politična dejanja je narekovala zavist. Ničesar, kar je bilo nad njim, ni mogel mirno prenesti. O Francozih je zapisal l. 1792.: »Če izvzamemo nekaj značajnih mož, ki se odklikujejo po pogumnosti in neustrašenosti ter so pripravljene žrtvovati se za javno blaginjo — lahko javno povemo, da so Francozi osli, strahopetci, skopuhi, sebičneži brez vrlin in energije, ničvredne duše, ki ne zaslužijo svobode, ker so

nizkotni in vsakomur na prodaj, vrhu tega pa še strahopetni dovolj, da tlačijo lastne rojake.»

Zahteval je za narod modrega in odločnega prijatelja, ki naj bi diktatorično razpolagal s policijo. Imel je pri tem v mislih samega sebe. Pri tem ga ni vodilo slavohlepe, ampak mržnja do so-ljudi in simpatija do nasilja, ki sta se vedno nanovo uveljavljala v njegovem življenju. Tragičen zaplet, da ni bilo kompromisa med kraljestvom in ljudsko suverenostjo, je dal Maratu prav. Tako je splaval na površino. Spoštovanje si je ustvaril na ta način, da je bil fanatik in kot tak omejen v svojih potrebah, da je živel revno ter oddal to, kar je prejel od drugih, zopet naprej.

Ko se je javila pri Maratu Charlotta Cordayeva pod pretvezo, da mu izda girondistične zarotnike, je beležil njihova imena s pristavkom: »Dal jim bom odsekati glave!« V tem trenutku mu je Cordayeva porinila bodalo v prsi. Bilo je 13. julija 1793. Težko je v tem primeru obsoditi morilko, čeprav je njeno dejanje prineslo Franciji in njenim prijateljem mnogo nesreče.

Maratove somišljenike so poslej vodili: Hébert, Collot d' Herbois in Billaud - Varennes. Hébert je bil višji lakaj, ki se je v odlični družbi navzel gospodskih manir. Zvečer je sedel z aristokrati za mizo, naslednji dan pa jih je ovadil. Collot je bil igralec. Billaud menih.

★

O Dantonu, advokatu, pove izročilo, da je bil visoke postave, mogočnega glasu, grdega, kozavega obraza, drobnih lokavih oči, fantastične in fascinujoče govorice. Brezobzirno energičen, je imel oster in praktičen pogled. Dne 14. julija 1789 je navdušil množico za naskok na Bastijo. Bil je soustanovitelj kluba Jakobincev.

Zavzetje Tuilerij je njegovo delo. Zrušil je kraljestvo dne 10. avgusta 1792 in se je vseličil za lustičnega ministra. Vdor sovražnih vojska v Champagno in obnovev rojalistične stranke sta mu dala povod za

septemberske moritve. Bil je krvoločen in okruten. Končal je na šafotu. Ko je zazvenjela giljotina, se je zadrli na gledalce: »Molči, nehvaležno ljudstvo!« Nato je odletela glava.

Delbrück podaja o Dantonu nastopno sliko:

Danton,

tridesetletni pariški advokat, je bil bar-tar. S svojim gromkim glasom in svojo mogočno postavo je obvladal zborovnja. Boril se ni za idejo, ampak za lastno napredovanje, za moč, plen in za užitke. Bil je strasten in divji bojevnik stanov, ki so hoteli splezati višje. Krvolija se ni strašil nikoli in nikjer, kjer se mu je zdelo potrebno oplahiti ljudi. Ste-dil pa ni le posameznikov, če je bilo treba, marveč je imel tudi instinkt za me-je, ki velja o tudi za politiko.

V zunanji in notranji politiki mu je bila svrha: sporazum, zmernost in red. Radí tega se je tudi pogajal z Dumo-riezom. Na višku svojih grozovitosti (dne 3. decembra 1793) je imel plamteč govor, v katerem je naglasil, da se re-volucionarna energija ne sme uspavati. Potem je pripomnil: »Zahtevam pa, da se izreče nezaupnica vsem tistim, ki vodijo ljudstvo čez meje revolucije ter zahtevajo ultrarevolucionarne ukrepe.« Danton je bil tudi pripravljen skleniti sporazum z girondisti, ki mu pa niso zaupali. Vrhu tega je spoznal, da politika girondistov nima posebnih izgledov. Ostal je rajši ob strani Robe-pierrea in Maratovcev. Ko je obdvoval, se je zaljublil v mlado, zelo pobožno dekle. Moral ji je popustiti in se je dal poročiti skrivaj na podstrešju od nezaprisežene-ga duhovnika. Umaknil se je iz Pariza in se je naselil na nekem utropanem posestvu.

Primerjajoč Dantona z Mirabeaujem vidimo, da je bil Mirabeau bistveno državnik, Danton pa nič drugega kot voj-nik revolucije. Zato je Danton po vsej pravici postal junak drame Marata in Robe-pierrea ne bi bilo mogoče drama-tizirati.

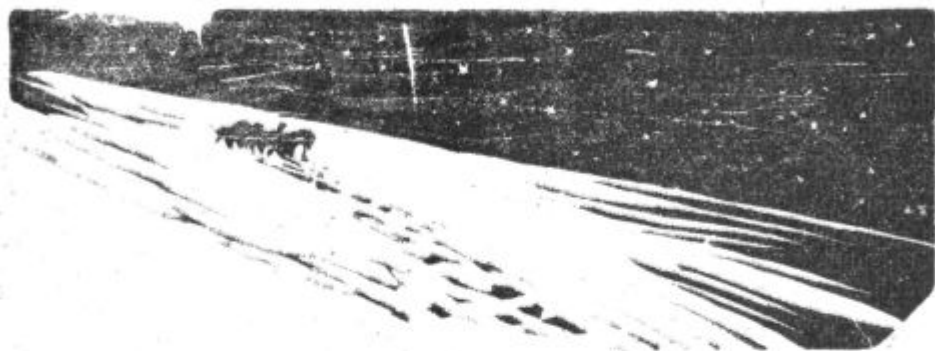
BRZOJAV PRI NEOMIKANIH NARO-DIH.

Namesto brzojava uporabljajo neomikani narodi predvsem ogenj, dim in prah. Kakor so naši predniki za časa turških navalov da-jali znamenje s kresovi po hribih, tako še danes primitivno ljudstvo v krajih, kamor

ni dospela omika, z ognjem in dimom ob-vešča sosede daleč naokoli o nevarnosti, pa tudi o raznih bolj prijetnih dogodkih. Sr T. Mitchell, ki je prepotoval Avstralijo, piše v svojem vzornem letniku enkratni do-mačni naznanjevali njegov prihod: Videl je s hriba, kako se s ceste, po kateri je imel

potovati, dviga steber za stebrom samega gostega črnega dima. Na ta način si Avstralci dajejo znamenja, ko gredo na lov, za vstajo, če jim preti sovražnik, ko se vračajo domov itd. Kaj pomenijo stebri dima se da posneti po njih številu in trajanju.

Za časa vstaje v kolonijah so tudi evropske čete uporabljale ta preprosti način brzojavljanja. Če potujejo domačini po slabo prometnih gozdovih, izpolnijo votle drevje z vejevjem in ga zažgo; na ta način kažejo po onim, ki prihajajo za njimi.

Ernest Seton Thompson:

Lobo.

Novele iz življenja volkov na mehiških prerijah.

I.

Currumpaw je ogromna farma v severnem delu Nove Mehike. Po sočno-zelenih pašnikih se pase močna, dobro hranjena živina, a bistri in brzi potoki žubore in hite v naročje reki Currumpaw, ki je dala tistemu kraju ime. Vladar pokrajine, ki je s svojim samosilništvom vzbujal vsemu živemu strah in trepet, je bil stari sivec - volk.

Stari Lobo ali kralj, kakor so ga imenovali Mehičani, je bil vođa zloglasne čete sivih volkov. Dolga leta je trepetala pred njim vsa currumpawska dolina. Pastirji in farmerji so ga predobro poznali, in kjerkoli se je bil pojavil s svojim krdelom, povsod je nastal poplah med čredami, a njih lastniki so besneli in obupavali. Stari Lobo je bil pravi ober med volkovi, slovel pa je tudi zaradi izredne lokavosti in sile. Njegov strog in trd glas so vsi dobro poznali in ga zlahka razločevali od glasu Lobovih spremljevalcev. Navaden volk je lahko vso noč tulil v bližini pastirjevega nočišča in se je le tja kdo zmenil zanj. Ali naj je samo enkrat zagrmelo po dolini zamolklo rjovenje starega kralja, že so bili vsi pokoncu in sleherni je vedel, da se bo jutri pripovedovalo o krvavem napadu na črede.

Stari Lobo je imel pri sebi dokaj maloštevilno četo. Nikdar nisem mogel dognati, zakaj. Kajti če volk postane tako krepak in močan kakor je bil Lobo, ima po navadi mnogo podložnikov. Nemara je sam želel, da ne bi imel velikega spremstva, lahko pa je tudi, da je njegova nasilna in prav nič obzirna natura marsikaterega volka odbila. Sigurno je samo to, da je imel h koncu svojega vladanja zgolj pet zvestih spremljevalcev. Neznatna četa, vendar pa za čudo hrabra; sleherni posameznik je slovel daleč naokoli in je bil večji od svojih vrstnikov. Zlasti se je odlikoval vladarjev namestnik, ki vam je bil junak, da malo takih. No, sam vladar je, kaj pa, tudi tega daleč prekašal po velikosti in po hrabrosti. Med ostalimi je slovela lepa, bela volkulja, ki so jo Mehičani dobro poznali in ji dali ime Blanka. Bila je po vsej verjetnosti Lobova družica. K vladarjevi družini se je štel tudi rumen volk, ki se je odlikoval po izredni hitrosti. O njem so trdili, da je včasih prehitel in uel celo antilopo, čije hitre noge so dovoli znane.

Pastirji so češče videli te krvooločneže in pripovedovali o njih prave bajke. Farmerjem so napravili ogromno škode, pa bili radi dali za Lobovo glavo nekaj volovskih glav. Toda zdelo se je, kakor da bi življenje teh volkov varo-

vala čudna nadnaravna moč. Umeli so se izmuzniti neštetim prebrisanom nastavljenim zankam, odnesli so iz vseh napadov zdravo kožo, noben strup jim ni mogel do živega. Vse je kazalo, da se vedé posmehujejo lovcem. Celih pet let so plačevale črede currumpawških farmerjev krvav davek. In davek ni bil baš pičel: vsak dan je šla vsaj ena krava.

Takrat je zaklala volčja družina že okrog 2000 glav izbrane živine, zakaj volkovi so namenoma ubijali samo dobro pitano živino.

Za te razbojnike ni veljal ljudski pregovor, ki pravi, da je volk vedno lačen. Bili so dobro rejeni, ker so si maštili gobce le s tečnim mesom: mrhovine ali suhljate krave še dovoljali niso. Navadno so si izbirali za volčjo pojedino mlada teleta ali junce, medtem ko so stare bika in krave samo plašili. Jagnetina jim ni nič kaj dišala, vzlic temu pa so se češče vrgli med ovce, naslanjajoč se najbrže s pogledom na prelito kri. Tako sta Blanka in rumenkasti volk poklala neko zimsko noč 1. 1893. nič manj kot 255 ovac, to pa od same objesti, zakaj mesa se nista niti dotaknila.

Ta primer pričuje, kako volkove mika ubijanje. Farmerji so se leto za letom trudili, da bi s kako novo lestjo ugonobili krvoločne volkove. Toda ves trud je bil zaman: njihovi škodljivci so lepo živeli in se dobro gostili. Tedaj je bila razpisana visoka nagrada za Lobovo glavo. Vse zvijače so se poizkusile, najrazličnejši strupi nastavljali, ali Lobo se je vsemu izognil in iz sleherne nevarnosti rešil. Nečesa pa se je Lobo vendarle bal: pušk. Dobro vedoč, da vsak človek v tem kraju nosi puško, si ni drznil napadati ljudi, in kadar koli je bila njegova družina ugledala človeka, se je spustila v dir. V neštetih primerih je Lobo s samo previdnostjo rešil tovarišem življenje: dovolil jim je zreti zgolj to, kar so sami ubili. Njegov tenkočuten vonj je takoj našel sled človeških prstov in zavohal strup. Tako je bila njegova četa sigurna, da je ne bodo pokončali ne ljudje ne njih zanke in strupi.

Nekega dne je začel eden izmed pastirjev zlovestno rjovenje starega volka. Približujoč se korak za korakom je našel v kotanji cel trop volkov, ki so pravkar otkolili čredo govede. Lobo je sedel ob strani na majhnem gričku, medtem ko se je Blanka trudila, da bi napodila

iz črede mlado, krepko telico. Toda živina se je strnila v gosto tropo, tako da so volkovom nasproti moleli samo močni, ostri rogovi. Ko pa so roparji navallili na posamezno kravo ali voja, se je vrsta malce razmajala; ostali so nekoliko odskočili v ozadje. Na ta način so volkovi malce ranili žrtev, ki so si jo bili izbrali, vendar na to niso mogli dobiti v kremplje. Zdelo se je, da je Lobo na mah izgubil potrpežljivost. Nenadoma je bil skočil pokoncu in se rjoveč vrgel med čredo. Preplašena živina se je razbežala na vse strani kakor kosci granate, ki se je razletela. Lobo je bil takoj v sredini in se je iadno spustil v dir za telico. Še en hip in že ji je tical za vratom, zasadil zobe v meso in jo potegnil nazaj. Telica je omahnila na tla in se prekobalila od strašnih bolečin, pokopavši pod seboj tudi Loba. Toda hrust se je brž osvobodil neprijetne teže. Kakor na povelje so zdaj planili volkovi po telici in jo raztrgali. Stari volk se je medtem dostojanstveno umaknil na prejšnje mesto, odkoder se je videlo na vse strani. Zdelo se je, kakor da bi hotel reči: »Tako bi bilo treba takoj udariti, ne pa da ste potratili toliko časa za prazna natezanja z govedo«.

Pastir se je priplazil čisto v bližino in sprožil samokres. Volkovi so instinktivno udarili v beg. Pastir je takoj zastrupil raztrgano telico s strihninom in odšel prepričan, da se bodo volkovi kmalu vrnili na pojedino, saj so to živinče bili sami ubili. Ali naslednje jutro je zaman iskal volčjo mrhovino. Opazil je da so se pač vrnili in snedli telico, toda zastrupljene dele mesa so bili vrgli v jarek v kotanji.

Leto za letom je rastel strah pred to razbojniško družino. Tudi nagrada za Lobovo glavo je bila čedalje višja; že je narasla na tisoč dolarjev, denar, ki je vsakomur zavrtil glavo. Tedaj pa je prišel iz Teksasa v currumpawsko nižino mož, ki se je pisal Tannery. Zvabila ga je bila visoka nagrada. Bil je opremljen nalašč za lov na volkove; imel je najmodernejšo puške, izredno vztrajne konje in krdelo ogromnih lovskih psov. Na daljnih poljanah Teksasa je bil s svojimi psi uničil že mnogo volkov, pa ni ni malo dvomil, da bo čez nekaj dni imel v rokah tudi Lobovo glavo.

Bilo je ob zori lepega poletnega dne, ko je hrabra četa krenila na odločilni lov. Kmalu je veselo lajanje psov napovedovalo volčje sledove. Dirjali so

še eno ali dve milj naprej, ko opazijo sivo currumpawsko krdelo. Vnel se je besen boj. Psi so imeli zaustaviti volkove in jih držati toliko časa, da prispejo lovci s puškami. To bi se jim bilo bržčas posrečilo na odprtih poljih Teksasa, tukaj pa jim je zmešal račun neznan in nepripraven kraj. Lobo je z iz-

LOBO.

(Lesorez E. Justina.)

redno modrostjo izbral svoje lovišče; prerija je na vse strani presekana s krševitimi grebeni in kotanjami. Stari Lobo je takoj zaslutil nevarnost, pa se je skušal prej ko mogoče preriti za kak greben. Tako je bil utekel psom. Njegovi tovariši so se razbežali, psi pa za njimi. V daljavi so se volkovi zopet zbrali, vendar je zdaj bilo že manj psov. Volkovi so brž navaili nanje in po kratkem boju raztrgali one, ki se jim niso umaknili. Ko je Tannery zvečer pregledal pse, je opazil, da se je vrnilo samo šest psov, in še izmed teh sta bila dva ranjena. Tannery je še enkrat poizkusil, da bi se bil polastil Lobove kože, vendar ni imel več sreče kot prvič. Na poslednjem lovu si je njegov najboljši konj zlomil vrat. To je bil poslednji Tanneryjev poizkus. Razočaran in poražen se je vrnil v Teksas in prepustil Lobo neomejeno gospodarstvo nad currumpawsko dolino.

Naslednje leto sta prišla še dva lovca. Vsak je bil trdno prepričan, da mora dobiti nagrado. Prvi se je nadejal uspeha od nekega novega strupa, a drugi, Francoz, ki je prišel iz Kanade, je zaupal čarovnijam in amuletom, ker je veroval, da je Lobo pravi volkodlak, ki ga ne moreš z navadnimi sredstvi spraviti s sveta. Toda pomagalo ni to ne ono; ne strupi in ne čarovnije niso mogli škodovati volčjemu vladarju prerije. Lobo je še dalje prihajal na rop in se mastil z govedo; čez nekaj tednov sta Calone in Laloche opustila jalovi lov in iskala srečo na drugih loviščih.

Spomladi l. 1893. je skušal Joe Calone zopet premotiti Loba, vendar brez uspeha. Pridobil si je zgolj izkušnjo, ki mu ni bila nič preveč na čast. Izkusil je namreč, da stari volk prezira preganjalce in zatiralce in trdno zaupa svoji lokavosti in moči. Caloneova farma je bila tik malega pritoka Currumpawa, v slikoviti dolini. Komaj miljo dalje sta imela Lobo in njegova tovarišica ležišče, kjer sta vzgajala potomstvo. Tu sta živela vse leto in ubijala Caloneove ovce in govedo, čeprav ju je bil Calone neprestano zalezoval. Tako se je zdelo, da v tej dolini, ki je polna kotanj in jam, res ne more nihče volkovom do živega. Joe je zaman razmišljal, trudil se in se togotil, ni se mogel domisliti, kako bi pokončal volčjo druhal. Vedno se mu je izmikala živa in cele kože. »Poslednje leto so bivali ondi-le«, mi je pravil in pokazal z roko na osamljeno pečino, »a nihče jim ni mogel do živega. Dejal bi, da so se s te pečine še posmehovali.«

II.

Take in podobne povesti, ki so mi jih pripovedovali pastirji, so se mi zdele neverjetne. No, v jeseni l. 1893. sem sam spoznal tega krvoločneža in mu proniknil v dušo. Pred leti, ko sem imel psa Binga, sem često zahajal v lov na volkove. Pozneje sem imel toliko drugih opravkov, da sem moral lov opustiti. Življenska izprememba bi mi zelo koristila, in ko me je moj prijatelj, posestnik v Currumpawu, vabil in nagovarjal, da poizkusim srečo v lovu na roparske zverine, sem se odločil, da na lastne oči spoznam slovečega kralja Loba. Čez nekaj dni sem bil že sredi doline Currumpawa. Prve tedne sem jezdil brez cilja sem in tja po dolini, da se natančneje seznanim s kra-

jem. Vodnik mi je često pokazal okostje vola ali krave, rekoč: »Tukaj-le se je gostil Lobo.«

Kmalu sem spoznal, da v tem kršnem kraju ne moreš preganяти Loba ne s psi in ne s konji; edino sredstvo utegne biti strup in past.

Ne bom vam podrobno pripovedoval o svojih poizkusih. Bilo jih je nemara sto ali še več. Ni je bilo zmesi strihnina, arsenika, cijankalija in cijanove kisline, ki ne bi bil z njo poizkusil; prav tako ni bilo vrste mesa, ki ga ne bi bil nastavil. Vedno pa sem se moral iznova prepričati, da je bil ves trud jalov. Zdelo se mi je, da je stari kralj zvitejši od mene. Poskušal sem nasvet izkušenega lovca in premešal kos sira z obistno mastjo pravkar zaklanega goveda; potlej sem razkuhal to zmes v porcelanasti skledi in jo razrezal z ostrim nožem, samo da ne bi volk zavohal vonja ali okusa kovine. V kos te jedi sem izdolbel luknjo, ki sem jo napolnil z zmesjo strihnina in cijankalija, zaprto v pilule, da se ni mogla zavohati. Luknjo sem skrbno zamazal s sirom. Med tem opravkom sem imel na rokah rokavice namočene v svežo govejo kri. Ko sem končal, sem zamotal vse skupaj v krvavo govejo kožo in odjezdil, vlačoč za sabo na vrvici goveja jetra in obisti. Jezdil sem v loku kakih deset mili in vsake četrte ure postavil vabo, nazeč, da se je ne dotaknem z roko.

Lobo je imel navado, da je prihajal v ta kraj nekako prve dni v tednu. Ostale dni se je bržčas potepal na podnožju Sierre Grande. Bilo je v ponedeljek; zvečer, preden sem se vlegel, sem čul, kako njegovo volčje veličanstvo z globokim glasov rjove. Od veselja ali iz radovednosti mi je jelo srce živahneje utripati. Ob zori naslednjega dne sem odjezdil na plan, trdno prepričan, da je napočil tolikani pričakovani trenutek. Ni trajalo dolgo, pa sem opazil sledove drzne tolpe, ki io je vodil Lobo. Njegov sled se je zaznatno ločil od drugih, ker so se poznali odtisi krempljev. Volkovi so zares našli meso in sem videl, da se je Lobo približal prvi, io ovohal in slednjič vzel.

Nisem mogel prikriti veselja, ki mi je plalo v srcu. »Torei te vendarle imam!« sem vzkliknil in zdiral naprej po velikih in širokih sledovih v prahu. Tako sem prispel do mesta, kjer je bila druga vaba, a tudi ta je izginila. Ne morem popisati vznemirjenja in veselja, ki me je navdajalo; zdaj ga sigurno

imam in mimo njega še katerega iz njegovega krdel! Še vedno so se poznali v pesku sledovi njegovih strašnih krempljev, čeprav sem na moč napanjal oči, nisem mogel nikjer opaziti kake volčje mrhovine. Počasi sem dognal, da so vse vabe izginile. Pri poslednji pa sem na svoje veliko presenečenje opazil, da so ležale na kupu. Preklicani Lobo! Znosil jih je semkaj in kup onesnažil, hoteč se menda porogati zalezovalcem in jim pokazati, kako jih prezira.

To je bil samo eden izmed mnogih dogodkov, ki sem jih doživel s temi volkovi in ki so me prepričevali, da ga res ni strupa, ki bi mogel Lobo do živga. Sicer sem še dalje nastavljal strupe in pasti, vendar samo zaradi drugih prerijskih volkov in roparskih zverin.

III.

Enkrat ali dvakrat sem opazil znake, ki so mi dali slutiti, da med currumpawskimi volkovi nekaj ni v popolnem redu: odkril sem namreč znamenja nepokornosti in neobčujivosti. Sled nekega majhnega volka se je dobro razločeval od drugih in češče si lahko opazil, da ta volk teka daleč pred samim volčjim voditeljem. Tega nisem mogel razumeti, dokler mi ni neki pastir povedal reči, ki so mi zadevo nekoliko pojasnile.

»Davi sem videl Lobovo četo.« je pravil pastir.

»Tista nepokorna volkulja, ki zmerom teka naprej pred drugimi, je Blanka.« Tedajci mi je posinila resnica. Blanka, volkulja, je edina imela biti tako nepokorna; vsakega drugega volka bi bil Lobo pri priči zadavil.

Ta slabost me je napolila, da sem skoval nov načrt. Zaklal sem telico in postavil okoli trupla nekaj pasti, a tako, da se niso takoi opazile. Telečjo glavo, ki je volkovi navadno niti ne pogledajo, sem odrezal in vrgel na stran, okoli nje pa sem postavil šest namočnejših jeklenih pasti, ki sem jih skrbno skril. Ko sem opravil to delo, sem imel roke, čevlje in orodje pomazano s presno govejo krvjo. Tudi tla sem bil polil s krvjo odsekane glave. Ko sem vse to opravil, sem potegnil nekajkrat po truplu in po tleh kožo prerijskega volka in vtisnil v tla volčji sled. Glavo sem tako obrnil, da je med njo in bližnjim grmom ostal samo ozek prehod.

Na tem mestu sem zakopal dve najboljše pasti in ju pričvrstil za rogove.

Volkovci imajo običaj, da vsako truplo, kj ga zavoha o, skrbno preščejo. Tako store celo tedaj, če sploh nimajo namena, da bi ga snedli. Na tej navadi sem bil zasnoval svoji načrt. Nadejal sem se, da se bo currumpawsko krdelo približalo truplu. Ni malo nisem dvomil, da bo Lobo takoj odkril past tik mesa in bo svoje spremstvo ustavil; nadejal pa sem se uspeha od glave, ker se mi je zdelo, da je bila vržena tako nemarno da bi utegnila volkove vendarle zmotiti.

Prihodnje jutro sem bil že navsezgodaj pri pasteh. Kdo naj opšuje moje veselje? Bili so sledovi cele čete, a mesto, kjer je težala glava, je bilo prazno. Jadrno sem poiskal sledove. Odkril sem, da je Lobo podil tovariše proč od mesa, ali nekoga majhnega volka je vendarle premagala skušnjava v podobi telečje glave. Ondi se je ušel v past.

Krenili smo tedaj po stopinjah. Eno miljo dalje smo opazili nesrečno volkuljo — Blanko. Bežala je na vse kriplje, toda precej jo je motila debela telečja glava. Vzlic temu nam je kmalu izgnila izpred oči. Dohiteli smo jo stoprav med pečinami, kjer so se rogovci zadeli ob kamenje. Izmed vseh volkulj, kar sem jih kedaj videl, je bila Blanka najlepša.

Postavila se je v bran in je strahotno zarjavela, da je odmevalo po vsej dolini. Tam iz daljave pa se je oglasilo

drugo, globlje rjovenje. Odgovarjal je glas starega Loba. Toda to je bil poslednji volkuljin krik, zakaj v tem trenutku smo stopili čisto blizu. Volkulja je morala vso pozornost in moč uporabiti za obrambo.

Nastal je strašen prizor. Vrgli smo B'anki vrvi okoli vratu in jih, spodivši konje na nasprotno stran, čvrsto nategnili. Volkulji je udarila kri na gubico, oči so se ji izbuljile in udie odreveneli; trenutek na to se je zgrudila na tla. Odjezdili smo brž domov in vlekli za sabo mrtvo volkuljo. Naše veselje je bilo nepopisno, zakaj Lobo je dobil strahoten udarec.

Med bojem in vrnitvijo domov smo čuli, da Lobo otožno tuli. Očividno je blodil po širnih počinah in iskal svojo volčjo družico. Ni je ostavil v nesreči, kakor bi kdo mislil; le pobegnil je bil, ko je ugledal nas s puškami. Zdaj, ko smo se vračali, so ga utegnile obhajati slutnje, da je postala Blanka plen obo-roženega nasprotnika, zato je tolikanj rjovel po preriji.

Ko je solnce zatonilo, se je zdelo, da prihaja v smeri proti nam, zakaj glas mu je bil čedalje jasnejši in bližji. V njem je drhtela neka otožnost. Ni bil več tisti mogočni, poveljujoči vladarjev glas, marveč zategnjeno otožno tulanje: »Blanka! Blanka!« Lobo je bil že v bližini mesta, kjer smo ubili njegovo prijateljico in je bil menda že zavohal sled. Tedajci se og'asi strahoten krik: našel je in spoznal po vonju krvi, kaj se je zgodilo. Žalostno in bolešno je bilo njegovo rjovenje. Stari, izkušeni pastirji, ki dobro poznajo vse navade prerijskih živali, so pravili, da niso še nikdar čuli tako otožnega volčjega rjovenja.

Tako je prišel po njenem sledu vse do naše hiše. Kdo ve, ali se je nadelal, da bo tukaj našel B'anko, ali pa mu je rojil po glavi kak maščevalec naklep. Vsekakor je bil na moč željan osvete, zakaj zgrabil je psa, ki je bil onstran naše ovrage in ga raztrgal na nešteto kosov. Po sledovih sem sklepal, da je prebil vso noč sam in je nesmiselno begal sem in tja. Zato sem nastavljal na preriji veliko pasti. To pot sem imel več uspeha, zakaj v eno past se je bil ušel, vendar pa se je ta oher s svojo ilovito močjo otresel neprijetnega železja.

Slutil sem, da se bo posihmal še dolgo klatil okoli našega selšča, išoč Blanko, zato pa sem si prizadeval, da

za vsako ceno ujamej volčjega kralja, preden bo ostavil ta kraj, pri čemer je njegovo razburljivo stanje vrlo koristilo mojim prebrisanim načrtom. Spoznal sem, da smo storili veliko napako, ko smo Blanko ubili, zakaj lahko bi nam služila kot vaba in Lobo bi bil že prihodnjo noč v naših rokah.

Zbral sem vse zanke, kar sem jih mogel dobiti v tem kraju. Nabavil sem si sto trideset močnih jeklenih pasti za volkove in jih postavil po štiri na vsako stezo, ki vodi v dolino. Sleherno past sem pritrdil z verigo na velik panj, ki sem ga skrbno zakopal. Preden sem zakopal panje, sem odrezal zgornjo plast zemlje z zeleno travo in z njo pokrili zakopišča, tako da še ne vem kako ostro oko ne bi moglo odkriti sledov človeškega dela. Nato sem še nekajkrat potegnil po tem mestu truplo volkulje Blanke, odrezal njeno šapo in jo odtisnil nad pastjo. Pazil sem, da sem bil kolikor le moči oprezen in sem se vrnil domov stoprav pozno zvečer, trdno preverjen, da bo Lobo moja žrtev.

Zdelo se mi je, da sem čul ponoči starega Loba, vendar je bilo to v spanju in se nisem mogel domišljati, ali je bilo res ali pa se mi je le sanjalo. Prihodnje jutro sem obiskal po vrsti vse pasti, toda preje se je že znočilo, nego sem prispel v severni kot currumpawske doline. Dan je minil brez uspeha. Zvečer mi je rekel neki pastir: »Danes je bila živina na severu jako vznemirjena; nemara se je kaj ujelo v past.«

Šele naslednjega dne popoldne sem odjezdil na omenjeno mesto. Ko sem se približal, sem opazil zajetno, sivo zver, ki se je zaman trudila, da bi pobegnila. Starec Lobo, kralj Currumpawa, je stal pred menoj, spet z verigami, s strašnimi jeklenimi zobci v mesu. Ubogi stari samosilnik je vse do poslednjega trenutka iskal svojo tovarišico; ko pa je našel sled njenega trupla, je šel slepo za njim in se slednjič ujel v neizprosno past. Štiri močne pasti so ga tako držale, da vsa volčja moč ni nič več zalegla. Okrog njega sem videl sledove živine, ki se je prihajala rogat mogočnemu samogoltnežu. Videlo pa se je, da si čisto v bližino ni upala. Dva dni in dve noči je ležal v pasteh in zdaj je bil že ves zlomljen in slab od jalovega truda, da se reši okrutnih vezi. Ko sem stopil v njegovo bližino, se je dvignil, dlaka se mu je nasršila in poslednjikrat je zagrmel

po dolini njegov gromovit glas, poslednjikrat je klical svoje zveste na pomoč. Nihče se ni odzval. Docela osamljen se je v poslednjem boju za življenje obrnil k meni in se na vse kriplje trudil, da bi se vrgel name. Zaman. Vsaka past je tehtala sto trideset funtov, jekleni zobci so ga dovolj trdno držali za noge in lesena bruna in verige so ga obsojale k popolni nemoči. Sprednji ogromni zobci, ki so bili svetli kakor slonova kost, so škripali, trudeč se, da bi pregriznili usodne verige. Ko sem mu približal puško, je ostavil na nji sledove, ki so še danes vidni in ki me na lovu živo spominjajo volčjega kralja v Currumpawu. Oči so mu od gneva in besa plamtele v zelenemu ognju, a čeljusti so zaman posegale po mojem konju in meni. Zlomljen od gladu in izgubljene krvi se je kmalu zgrudil na tla.

V trenutku, ko sem hotel skleniti račun s to mogočno zverjo in ji odšteti plačilo za vse nedolžne živali, ki jih je ugonobila, se me je lotilo čuvstvo usmiljenja in pomilovanja.

»Veliki, stari razbojnik, storilec tolikih krvavih razbojstev, glej, kmalu boš klavrna mrhovina.« Zavrtel sem svoj laso, ki mu je zažvižgal nad glavo. A ni šlo lahko izpod rok; še ni bil volčji kralj docela potolčen. Preden se mu je tenka vrv ovila okoli vratu jo je besno zgrabil in pregrizel na dvoje.

Imel sem pri sebi puško, a le za skrajno silo; nisem hotel s krogli pokvariti dragocene kraljeve kože. Urno sem zdirjal domov in se vrnil z nekim pastirjem in z močnejšim lassom. Vrgla sva Loba palico, ki jo je togotno zgrabil med zobe, v tistem hipu pa je laso znova zažvižgal in vrv se je srečno ovila okoli zajetnega vratu.

Ogeni volčjih oči je bil medtem že ugasnil. Domislil sem se nečesa in vzkliknil pastirju: »Postoj, ne bova ga zadavila, marveč ga živega popeljeva domov!« Stari Lobo je bil že tako oslavljen, da sva mu z lahkoto potegnili kol skozi gobec, medtem ko sva čeljust zadržnili z vrvjo. Ko je občutil, da je zvezan, se ni nič več upiral; molče je nekam pomirjeno gledal v svet, kakor da bi hotel reči: »Tako, zdaj ste me vendar le vieli. Pa storite z menoj, kar se vam ljubi.« In nič se ni več oziral na naju.

Zvezala sva mu noge, toda volk ni momljal in ne ganil z glavo. Skupno sva ga dvignila na konja. Pokojno je dihal, kakor da bi spal spanje pravič-

nega. Oči so mu bile zopet svetle in bistre, toda pogled mu ni počival na nama, marveč na daljnih poljanah, na njegovem izgubljenem kraljestvu, kjer je zdaj njegova zloglasna četa blodila brez svojega vodje. Tako je strmel v daljavo, dokler nismo prišli čisto v nižino, odkoder se izmed grebenov ne vidi daleč.

Počasi smo prispeli k farmi. Ondi smo mu dali okoli vratu močan ogrljak in ga privezali z verigo. Šele zdaj smo mu sneli pasti. Tako sem ga lahko pazno pregledal in se preveril, kako abotne vesti so krožile o niem. Pravili so, da ima zlat ogrljak okoli vratu, a na hrbtu da nosi križ, ki naj bi pričeval o njegovi zvezi s satanom. Na stegnu sem našel globoko in široko brazgotino, ki mu jo je zadal Juno, najboljši Tanneryjev pes tik pred svojim poginom.

Postavil sem predeni meso in vodo, ali volk se ni ničesar dotaknil; mirno je ležal in zrl z bistrimi, rumenimi očmi v daljavo na daljne poljane — svoje po-

ljane. Ko je solnce tonilo, je bil njegov pogled še vedno uprt na prerijo. Mislim sem, da bo klical svoje krdelo na pomoč; že sem se bil na to pripravil. Toda kralj je bil že enkrat klical na pomoč, a mu ni nihče odvrnil; nihče se ni odzval, zato je zdaj molčal.

Če vzamemo levu moč, orlu svobodo ali golobici goloba, bodo vsi poginili. Poginejo, pravijo ljudje, ker jim počí srce. Tudi ta strašni zločinec ni mogel prenesti trojnega udarca, ne da bi mu počilo srce. Ko je svitalo, je ležal na istem mestu poln pokojnega miru. Njegovo kraljevsko telo je bilo nepoškodovano, toda življenja ni bilo v njem — vladar je poginil.

Snel sem mu verigo z vratu, a pastir mi je pomagal, da sem ga odnesel v hlev, kjer je ležala Blanka. Sem-le smo položili telo starega junaka. Njegova poslednja želja se je izpolnila: volk in volkulja, ki ju je smrt ločila, sta bila zopet združena.

Priredil Ignotus.

V. Dresler (Varšava):

Čar in strahote srednje Afrike. Potovanje Poljaka F. Osendowskega.

Poljski potopisec F. A. Osendowski, čigar trinajst napol leposlovnih napol potopisnih knjig je prevedenih v šestnajst jezikov, je zopet prebil nekaj mesecev v zapadnem delu srednje Afrike. Pred nekaj tedni se je vrnil dokaj izčrpan v domovino in zdaj pridno piše novo obsežno knjigo, ki bo izšla še v teku letošnje zime v poljskem, angleškem, francoskem, laškem in nemškem jeziku. O svojem bivanju med primitivnimi afriškimi zamorci in požrtvovalnimi francoskimi kolonisti je izdal poljudno knjižico. Na štiri in devetdesetih tiskanih straneh je za najširše občinstvo lepo in zanimivo opisal svoje doživljaje v skrivnostni Afriki. Ondi je bil letos že drugič, prihodnje leto pa pojde zopet.

Afrika ima zanj neodoljiv čar, ki odtehta vse tegobe in denarne žrtve. Ko se pozneje — v domovini — spominja vseh nevarnosti in težav v ondotnih džunglah mora priznati, da je »doživel ondi toliko notranjega razkošja, da enakega ne bi bil našel nikjer v evropskih vele mestih«. Na drugem mestu piše o

sebi, da ne bi hotel »doživeti dne, ko bodo ubiti poslednji slon, hipopotam, lev in tiger in ko bodo beli sodniki obsodili na smrt poslednjega turkestankega tolovaja. Ne bi hotel živeti v tistih časih, zakaj taki časi ne bi imeli več zdrave, bujne in pisane romantike. Nerač vidim zverine v železnih kletkah, Arabce v lakastih čevljih, Kitajce v smokangih in zamorce s trdimi ovratniki in pisanimi kravatami. Mogoče je, da to ni moderen nazor o napredku omike, vendar ne poznam zdravila. Uprav hrepenim po trenutkih, ko se bom lahko spet plazil za divjim levom, ko bom iskal ponoči iskrečih panterjevih oči, ko bom spet govoril z ljudožrcem ali se srečaval s kitajskimi pirati, oboroženimi s tri metre dolgo železno palico.«

To hrepenenje, zaradi katerega ga na Poljskem radi imenujejo »poslednji romantik«, ga je vodilo v deželo smrti, kakor so že stari Kartazani nazvali Senegal in južni Sudan. To je dežela, ki še danes zelo negostoljubno sprejema belopoltega tujca. »Afrika nas je povsod,

uprav na slehernem koraku, zalezovala s strašno mržnjo. Niso pa nas tolikani preganjali domači ljudje, kolikor neukročena, zahrotna in neusmiljena priroda. Solnce, ki ga ostali paganski narodi obožujejo in molijo kot svojega prirodnega varuha in ki ga časte tudi sodobni kristjani, je na arriskem ekvatorju bolj sovražnik nego doborotnik. Zamorčji ga nazivajo »bridka luč« in ga nikdar ne molijo.

Poljski potopisec smatra domačine za ljudi, ki žive izključno v sedanosti; preteklosti se spominjajo samo v narodnih pesmih, a bodočnost jih sploh nič ne zanima, ker so o nji trdno prepričani, da ne more »prinesiti nič novega in dobrega«. Osendowski je bil letos šest mesecev v stikih s temi črnimi nomadi in se je trdno preveril, da pri njih bolj prevladuje čut udobnosti nego bojevitost. »Tu ne boste skoraj nikdar čuli glasnejšega razgovora; nikoli ne boste opazili živahnejše kretnje ali pretepa. Osemdeset odstotkov zamorskih žen se lahko šteje k lepoticam, vendar elegantne niso, ker nosijo poleti in pozimi samo — Evrino obleko. Od teh počasnih, vzlic temu pa od življenja prekipeljavajočih, žarkih črncev se dokaj razlikujejo belopolti kolonisti, ki so v svojih svetlih oblekah, z bledimi, skoraj prozornimi obrazi, upadlimi očmi in tresočimi se usti in rokami bolj podobni duhovom nego ljudem.« Tu jih živi dva tisoč na devet milijonov domačinov. Tudi Evropci, ki so korenito zdravi, ne vzdržijo dolgo v tem podnebjju; po dveh letih bivanja v žarki Afriki se mora slednji izmed njih brezpogojno podati v Evropo in prebiti ondi vsaj šest mesecev, da si opomore.

Poljski potopisec opisuje neprijazno usodo afriških Evropecev v sovražni prirodi, v nevarnem ekvatorskem podnebjju, sredi zamorskih plemen in divjih zverí, pod palečim solncem, v pogubnem ozračju pražozdov. Redko kdo ve, kakšne žrtve prinašajo na altar evropske omike francoski naseljenci, uradniki in trgovci. Vse jih silno izžema slabokrvnost; zdi se, da so vrženi iz telesnega in duševnega ravnovesja. Več mesecev jim prihajajo počutki, kakor da se dvigajo nekam kvišku, v zrak, izven resničnega sveta. Ekvatorsko solnce jim uprav izsesava življenjske soke, vendar pa jih ne žre preveč. Sam Osendowski se je vrnil letos v Varšavo prej bled nego ožgan od solnca.

V poslednji knjigi Osendowskega so opisana — prav tako kot v njegovi prvi knjigi »Živani, ljudje, bogovi« — mnoga tako pustolovska doživetja, da bi utegnili vzoučiti dvome in nezaupanje. Fotografski posnetki in nekaj tisoč metrov dolg film, ki bo kmalu izročén kinematografom, pa pričujejo, da so vse te podrobnosti zgolj čudovita posledica okoliščin, nikakor pa niso neverjetne. To velja zlasti o skupnih »pohodih« afriških mravelj, ki se v milijonskih masah pomikajo liki črna, kilometre dolga armada po gvinejski pokrajini, iščeč novo domovino in uničujoč vse, kar jim pride na pot. »Težko človeku ali živali, ki bi bila na mestu, koder se pomika ta vojska. Bele kosti krtov, miši, palmških veveric, divjih mačk in nekaterih večjih štirinožcev označujejo nomadsko pot teh mravljih zavojevalcev. Vsi, tudi evropski kolonisti beže pred tem sovražnikom, ostavljajoč vasi in hiše; živino, pohištvo in druge dobrine vzamejo na hitro roko s seboj.«

Na drugem mestu opisuje poljski avtor, da je na lovu za panterjem prispel v temno votlino z doslej nerazrešenim semitskim napisom. Osendowski ga je fotografiral in službeno obvestil o špilji sudanskega guvernerja Terasona de Fongere. O votlini pravi, da je »ni odkril nihče raze nas. Poseča jo samo panter, ki je našel v njej dobro skrivališče, kjer preži na plen.« Marsikako pustolovščino je doživel Osendowski tudi na svojih številnih lovih. Spremljali so ga štirje tovariši iz Varšave. »Lov v tem delu Afrike je najboljši na kontinentu. Uprav neverjetno je, koliko živali se tukaj zbira.« Najrajši so lovili antilope, bivole, panterje, hipopotame in slone. S krokodili niso imeli sreče. Tudi te lovske ekskurzije so filmovane.

V filmu so naposled ovekovečeni tudi izumirajoči ljudožrci ekvatorske Afrike. Posebno podrobno in natančno je Osendowski proučeval in fotografiral krvavo vedeževalstvo. Vedeževalci uživajo pri črnih neomejeno zaupanje. »Na tej podlagi se je pri njih razvil kanibalizem, ki ima ondi versko - mističen izvor. Vedeževalec ob posebnih prilikah sklene, da se potolažijo gri-gri bogovi s krvavo človeško žrtvijo. V ta namen naroči določnemu številu oseb, da pridejo na domenjeno mesto. Ondi jim da izpití neko pijačo, po kateri se počasi onesvestijo. Pri prvem učinku jim jame sugerirati, da se izpreminjajo v panter-

je. Potisne jim v roke železno orodje in pokaže z roko, kat. r. ga svojih sorodnikov imajo raztrgati. Prisostvoval sem neki sodni razpravi. Obtoženi so bili kani. ali, ki so se iz vedeževalskih nagilov udeležili ubijanja in pojedine s človeškim mesom. Nobeden izmed njih ni zanikal, da so skupno ubili več ljudi in jih docela snedli. Svoje dejanje pa so opravičevali tako da se jim je res zdelo, da so postali panterji, medtem ko so se jim ljudje okoli videli kot antilope. Na otoku Tomoru smo srečali dvajset žen - panterjev, obsojenih na 12 do 20 let, ker so snedle lastno decó. Francoska vlada se zelo trudi, da bi zatrla ta občaj vendar se v bolj oddaljenih krajih še vedno izvršuje.

O francoski okupacijski upravi trdi potpisec, da je dosledna v svojem delu za omiko, hkrati pa je bolj človekoljubna nego vse druge kolonizacijske oblasti. »Ko bodo črna plemena energično zahtevala svojo državno samoodločbo, kar bo pomenilo zlom evropske kolonizacije v Afriki, bo Francija zbog svoje miroljubnosti med domačini še dolgo ohranila afriške naselbine.« Francoski uradi si pridobivajo simpatije zamorcev z modernim zdravljenjem bolnika in z umno aprovizacijo zamorcev z živili. Tej prevdarni skrbi gre hvala, da se je znatno ublažila epidemija lakote oziroma je iz nekaterih pokrajin popolnoma izginila.

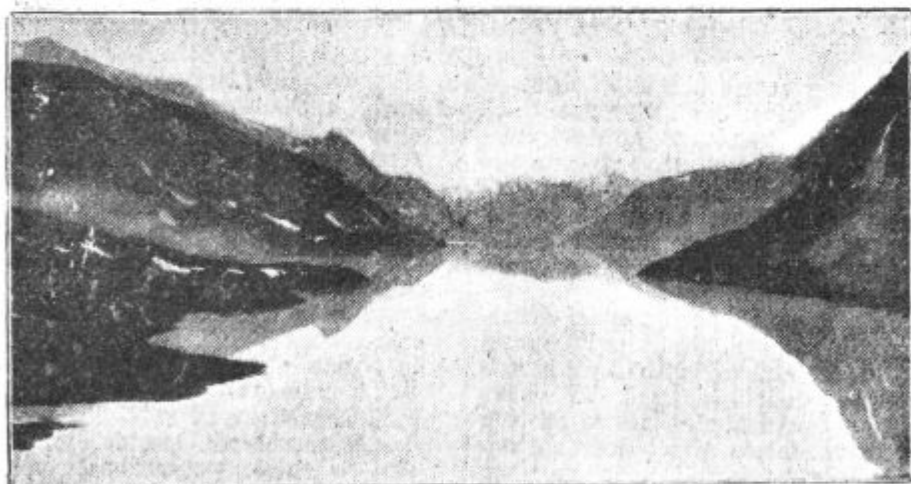
Espo. — D. T.:

Zima na Norveškem.

Smuk čez drn in strn po belem snegu...

Zimski sport si je v poslednjih letih kaj kmalu pridobil mnogo prijateljev. Malo jih je, ki bi še danes zanikali, da je važen in koristen za človeško zdravje. Mladina nestrpno pričakuje bele

pomembna sportna panoga je tudi pri nas že močno razvita. Čim bolj pa se bližamo severnim deželam, tem bolj stopa v ospredje njegova važnost in lepota. Brez dvoma prednjači vsem

V NORVEŠKIH GORAH. Jezero Gjenda.

zimске odeje, da si oddahne v čisti, sneceni prirodi in se otrese družabnih spon mestnega življenja. Pod svobodnim solncem, v zimski naravi je prost in svoboden vsak, kdor si zaželi prostosti, četudi samo za nekaj uric. Ta

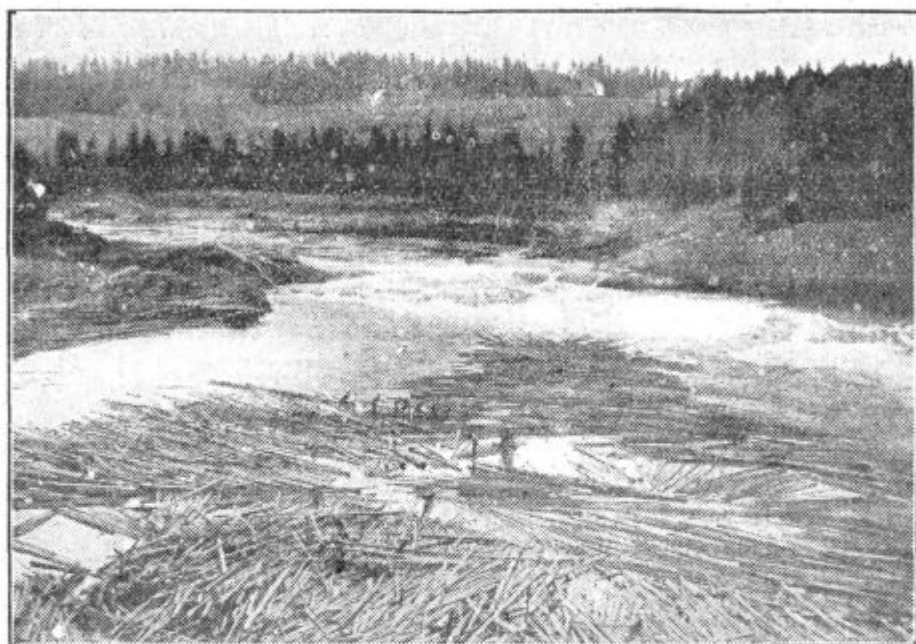
ostalim deželam ne samo v sportu, ampak tudi v vseh zimskih razvedrilih
Norveška.

Norveška je prav za prav dežela čudes in doživetij. Dežela je v severnem delu gorata in obsega 13 stopinj zem-

ijepisne širine tja do Severnega ledenega morja. — Svetle, duhteče letne noči južne Norveške in pomnočno solace severne dežele pričajo, kako ogromna je klimatična in pokrajinska razlika v tej

tera pa se nenadoma preobrača v sneg in mraz.

Notranji Norveški daje solnčen sij čisto svojevrsten značaj. Marsikdo se bo začudil, češ, solnčni sij tu gori — v de-

NA NORVEŠKEM: Splavarji se pripravljajo.

deželi, ki z enega konca do drugega meri približno tako kot razdaja od Hamburga do Palerma. Fjordi severnega dela, obsežno kraljestvo velegor, globoke sanjave doline, gosto zarasli iglati gozdovi vzhodne dežele — vsa ta mogočna nasprotja v sestavi dajejo norveški pokrajini lepote, ki so uprav neizčrpane.

Tujec, ki ni bil pozimi v tej deželi, bo težko razumel, da je prav zimski letni čas na Norveškem najlepši in najveselejši. Vedeti moramo, da velike razlike v norveški zimi zavise od lege in sestave dežele same; posebno močan vpliv ima razlika med morskim podnebjem in podnebjem notranje dežele. V vzhodnem delu dežele je ozračje hladno, suho in tiho, brez vetra; cele tedne sije solnce. Pa tudi ob obrežju, kjer imajo milo, vlažno, večkrat vetrovno zimo, lahko preživiš dovolj krasnih dni v mirnem ozračju, v sneženih pokrajinah, ki blešče v solncu in odsevajo jasno, višnjevo nebo. Tu je pribežališče onih, ki ljubijo zimo z mehkim, težkim morskim ozračjem, ka-

želi teme. Toda Norveška ni niti v najkrajših zimskih dneh mračna. Primerjajmo le neprijetno megleno zimo severne Evrope, ko neprestano rosi iz vlažnega, meglenega zraka, z zimskim dnevom na »mracnem« severu. V decembru in januarju so dnevi, kajpa, zelo kratki, a že od februarja dalje se daljšajo mnogo hitreje nego pri nas, tako da je že v marcu, zlasti pa v aprilu, najlepši čas. Svetli, jasni dnevi trajajo do poznih večernih ur. Nebo je v teh svetlih urah skoraj vedno vedro in sinje. Vsak solnčni žarek se odbija na prostranih zasneženih, blestečih planotah, tako da izgleda vsa ta zimska pokrajina kakor ogromen, neizčrpen vir svetlobe. Celo najtemnejši dnevi o božiču imajo mnogo ur solčnega sija.

Lepa je tedaj norveška zima, zato je Norvežanom od vseh letnih časov najljubša. Takrat goje svoj najljubši narodni sport — smučanje.

Zgodovina smuči sega globoko v preteklost. Najbrže gre temu orodju hvala, da so v davnih dneh sploh lahko bivali ljudje v tej deželi. Brez smu-

či bi sneg sigurno onemogočil obče-
vanje med posameznimi kraji in nase-
lbinami, tako da bi živel vsak posamez-
nik v najtesnejši samoti. Smuči so po-
menile tedaj najlažje prometno sred-
stvo preko skalovja in sneženih planot.
Smuči so bile vez, ki je vezala vso de-
želo; po njih so prihajale vse novice,
vse misli, vsa stara bogata kultura.
Poletje je mnogo bolj oviralo v tistih
časih promet; pot od naselbine do na-

V teku ene same človeške dobe se
je izvršil v zimskem sportu ogromen
razvoj. Norveško mestno prebivalstvo
se je pričelo ogrevati za svobodno gi-
banje in kretanje v čistem zimskem
zraku. Kaj čuda, če so postale smuči
simbol zdravja, moči in veselja do živ-
ljenja. Smučarski sport so proglasili za
veliko narodno dobrotno; mladina vse
dežele se je shajala na številnih sestan-
kih, kjer je tekmovala v tej najideal-

NA NORVEŠKEM: Slap Laate pri fjordu Hardanger.

selbine je zahtevala dokaj več truda
in časa, ker so bila pešpota dolga in
slaba.

Minila so stoletja in za smuči so na-
počili novi časi. Poštali so sredstvo
zabave in razvedrila. — Prva je priče-
la s smučanjem mestna mladina, ki se
je morala zadovoljiti začetkoma le z
ozkimi mestnimi cestami. Danes si je
napravila pot v prostrano naravo in s
smučanjem je Norveška pridobila svo-
ji ziml svetoven sloves.

nejši sportni panogi. Vsi mladi Norve-
žani so tako rekoč mojstri v tem spor-
tu; tudi dame ne zaostajajo za njimi.
Otroci se pričnejo smukati že takoj v
prvi mladosti, ko so dobro shodili.

Nikjer se ni mladini posrečilo, da bi
si tako kot na Norveškem osvojila vso
deželo in jo navdušila za sport. Roaldu
Amundsenu in tovarišem je bila ekspan-
zija na južni tečaj le napeta pusto-
lovščina, zgolj igra z nevarnostjo, za-
kaj dobro so vedeli, da bodo dosegli

cilj. Nešteti mladi Norvežani so takisto doživeli in junaško prečili nevarne dneve in noči v norveskim gorah; take nevarnosti pa se tu štejejo k castnim smučarskim pustolovčinam.

Ko se je jel zimski sport vedno bolj širiti, so zgradili in opremili številne zimске hotele. Ko pa so spoznali tudi to, kako zdravilno vpliva gorska svetloba in zrak na različne bolezni, je čutilo prebivalstvo ceualje večjo potrebo, da prebije del zime v gorskem svetu. Imovitejši Norvežani si še uanes grade v gorah hišice za zimsko prebivališče. Ni ga do malega v mestu bivajočega Norvežana, ki ne bi po zimi iskal zdravja in okrepitve v prirodi; tudi stari, nadležni ljudje hite ven. Norveške planine so postale za vse obljubljena dežela. Zimsko bivališče se smatra čedalje bolj kot nekaj umevnega in skoraj da neizogibnega, kakor na jugu poletne počitnice.

Še samujejo nekatere visoke planote v pričakovanju, da postanejo počasi takisto dostopne zimskim turistom. Le posamezni neustrašeni smučarji drče preko njih in iščejo v zapuščenih planšarskih kočah ali pod lastnimi šotori ponočnega zavetja. Celó v najbolj obiskovanih krajih je še vedno dovolj prostora za številne nove posetnike. Vse pričuje, da razvoj tega sporta še vedno ni na višku. Verjetno je; da bodo nastala posamezna velika središča. Prvo bo najbrže ob Dovreski železnici. Zgradili se bodo hoteli na vseh le količkaj dostopnih krajih. Sčasoma bo postalo norveško pogorje velik sanatorij — poleti in pozimi. — Pa ne le za norveški narod, temveč za vsó Evropo.

Zimsko življenje na severu je polno doživljajev in veselja. Zares je za človeka velik dogodek, če pride prvič v to čarobno, sneženo kraljestvo. Zamisli si, da vstopiš vanj nekega dne, ko se je po izdatnem sneženju zjasnilo nebo. Drevje upogiba veje pod težkim sneženim bremenom. Strme potuješ skozi blesteče portale; gozdovi so izpremenjeni v umetnine s fantastično pravljlično plastiko.

Nepopisno živahno je ob nedeljah na poti iz Osla proti Frognerseteren. Neskončne vrste smučarjev drse mimo tebe. Med njimi vidiš tudi sanke — stotine in stotine jih je, brez konca. In višje v Nordmarkenu, ondí so njihove skakalnice. Ako opazuješ trda, gola, strma pobočja Slakterleiven-a, si ne

moreš zamisliti, da bi moglo kako živo bitje ohraniti pri tem skoku ravnotežje. Toda tu se uveljavile postave se vrstijo v lep.h skokih in se stoječ zopet vozijo dalje. Zanimive so veike skakalne smuske tekme, pri katerih sočeluje na stotine mladih smučarjev, 30—40—50 meterske skoke izvajajo sigurno, elegantno, stoječe-ritec navzól ob gromovitem vzklikanju ogromne množice gledalcev. Kajpada, zdaj pa zdaj marsikomur spoueti in tróč se podrsa s telesom po snegu, dokler ne doseže zopet trunin tal pod seoj.

Zivahno je tudi potovanje po deželi. Ob neveljah srečuješ dolge vrste sani, v katerih sede imoviti, v kožuhe zaviti mošje. Veselo zvončkajo kraguljci, sanišča šume po trdem snegu in zvoki cerkvenih zvonov brne iz dáljave kakor lahna koda v tihem ózracu. Rozno zvečer se vračajo od kakega pirovanja in teknujejo v diru, kdo ima hitrejšé sani.

Zelo živahno se razvija tudi sport drsanja, sankanje, hokej na ledu, dirke avtomobilov po zledenelih jezerih, dirke na sanéh. A za tujca, ki se je bil spríjaznil s svojimi smučmi, ni nič lepšega, kakor da odhiti lepega solnčnega dne v gozd. Zrak je čudežno lehak in čist, snučí drse skozi lajno svetlo in lep svet, kjer strmé jelke kakor vijčci sneženi stébrí ob poti. Zdaj se otrese kakšna veja snežnega bremena, zdaj se razblíne oblak bliščečega, snežnega prahu. Pot se nagíblje in smučarji drče mimo v divji naglici. Kaj naj se primerja z občutkom zmage nad divjim poletom? Smučar se popolnoma strne s svojimi smučmi. Z rastočo sigurnostjo se spušča na ómotične vožnje po strminah, nauči se težavnih zavíjanj in ovinkov ter se hipno prilagodi neravnemu terenu, dokler se ne izuri za končno veliko zmagoslavje — za posrečen skok.

Najlepši so smučki izleti po gorovju v mesecu aprilu. V kristalnem bleščanju svetlobe drčiš láhno in prosto kakor ptíč navzdól po neskončnih pobočjih. Pljuča se napolnijo s čudežno čistim zrakom in oči nasitijo z veličastno prirodno lepoto. Tu gori siplje solnce s svetlobo vred tudi obilno toploto. Dasi termometer kaže nekaj stopinj pod ničlo, lahko hodiš tu gori skoraj brez obleke in si brez skrbi privoščiš snežno kopelj. Po enódnem potovanju, polnem najrazličnejših vtisov in doživljajev, si odpočiješ v izbornem

hotelu z vsem inogočnim komfortom — tu gori — v večnem snegu.

Pridejo pa tudi nevihte, snežni me-teži, vrtinci in nevarnosti, ki prežijo na nepredvidneže. A vse te neprilike so kos sportnega življenja v gorah; one le izpopolnjujejo in olepšujejo smučarju vso celoto ter nude poseben užitek. Gorska

nost in valovanje na morju, ko odhaja ribiško brodovje na lov.

Vzdolž fjordov in med hribi so tudi poljedelske pokrajine, v notranjosti de-žele pa gozdovi. Visoko na severu v mesecih maju, juniju in juliju nikdar ne zaide sonce. Vse življenje tam zgoraj je podobno enemu samemu dnevu; brsti

V NORVEŠKIH GORAH: Vrh Gausta.

tura v snežnem viharju ni nevsakdanji dogodek za norveško mladino, pa tudi za številne inozemske goste ne.

Zaradi tega je Norveška pred vsemi deželami dežela zime. Zima je tu lepša od vseh bajk, od vseh doživljajev, zakaj pustolovsko je tukaj zimsko sportno življenje, kakor le redko kjé drugje.

Kogar zanima slikovitost in posebnost prirode, se bo najbolj navdušil za severno Norveško, »deželo bajk«. Ne navadne gorske oblike se dvigajo iz morja in sonce obilno barva pestro morje in belo deželo. Ptiči mrgole po skalovju, kiti in delfini se podijo po morski gladini. Ribiški otoki so v času velikih lovov na slanike in trstike odnošno na polenovke (t. j. v februarju in marcu), zelo živahno obljudeni. Pravi dogodek je, če lahko opazuješ živah-

in raste neprestano vseh 24 ur. Toda v zimskem času je severna Norveška pokrita s snegom in ves dolgi čas ne pride sonce na obzorje. Mrak je jasen in brez megle. Bleščeče zvezdnato nebo in lesketajoča severna luč nad belim snegom uplivata na mrak, da v zimi ni tako temno, kakor bi si človek mislil.

Norveški smučarji imajo tudi svoj sniški muzej v Frognerseteren pri Oslu, ki je odprt vse leto ob nedeljah in praznikih. Zbirke tega muzeja so pač edine te vrste na svetu. Razen najrazličnejših vrst in oblik smuči, sank in zimske opreme je tukaj zbrana tudi vsa oprema, ki jo je potreboval Fritjof Nansen na ekspediciji na Grönland leta 1888, in oprema, ki jo je uporabljal Roald Amundsen pri ekspediciji na južni tečaj leta 1911, in pri poznejših svojih ekspedicijah.

Ing. chem Vladimir Anžlovar, Zagreb:

Kemija v bodoči vojni.

Kako se razne države pripravljajo na vojno s plini.

Vsi, ki so trezno presojali sklepanje raznih pogodb ob koncu vojne in v povojnih letih, se zavedajo, da veljajo taki dogovori v najboljšem primeru samo za eno stranko, t. j. za slabejšega, po večini pa sploh ne držé.

To velja glede vseh pogodb, torej tudi glede pogodbe, ki so jo sklenile Amerika, Anglija, Francija, Japonska in Italija l. 1922, v Washingtonu. Ta dogovor vsebuje med drugim tudi člen, ki bi se po naše glasil nekako tako-le:

»Ker je uporabo dušljivih, strupenih in sličnih plinov, tekočin ali trdih substanc ves svet po pravici obsodil in zavrgel, in ker se ta obsodba nahaja v dogovorih, ki jih je sklenila večina narodov, izjavljajo signirane države, da se smatrajo v tem pogledu vezane in pozivajo vse omikane narode, da se pridružijo sporazumu, v namenu, da to obsodbo, ki naj jo spoštujeta vest in praktično delo vseh narodov, sprejmejo vsi narodi kot del mednarodnega prava.«

Ta sporazum so podpisali 2. februarja 1922 v Washingtonu; ameriški senat ga je ratificiral 29. marca 1922, Anglija 1. avgusta 1922, Japonska 5. avgusta 1922, leta, a Italija 19. aprila 1923.

Francija sporazuma ni podpisala, temveč je podala sledečo izjavo:

»Zvesta mednarodnim dogovorom, ki jih je podpisala, se ho Francija, če izbruhne vojna, skupno s svojimi zavezniki potrudila, da se bodo vlade neprijateljskih držav obvezale, da ne bodo uporabljale plinov kot vojnega sredstva. Če pa ne bi v tem stremljenju dosegla ugodnega uspeha, bo nastopila tako, kakor bodo narekovale razmere.«

S tem je Francija izjavila to, kar so izjavile tudi druge države, a s tem razločkom, da se je izrazila točnejše, saj je umljivo, da bo vsaka izmed držav, ki so ratificirale washingtonski dogovor, storila enako kakor Francija, ako bi jo sovražnik napadel z vojnimi plini.

Kajti jasno je to-le: Vsaka država bo v konfliktu z drugo državo uporabljala orožje, ki ji nudi največjo gotovost za zmago. Ako vodilni krogi dotične države mislijo, da utegne prinesiti zmago samo uporaba vojnih plinov, jih bodo uporabili ne glede na sklenjene »sakrosanktne« dogovore.

Vest narodov v takih slučajih molči, a v kaki smeri se giblje praktično delo vseh narodov, bomo videli v naslednjem:

Nemčija.

»Širjenje kemičnih sredstev v vojni je sigurno. Svet se bo moral pridružiti tej ideji.« (General Schwarzte).

»To orožje bo zasiguralo inteligentnejši in kulturnejši rasi premoč nad manj kulturnimi rasami, a v danem slučaju tudi svetovno prevlast.« (Hanslian - Bergendorff: Der chemische Krieg).

Z mirovnimi pogodbami in povojnimi konvencijami se je Nemčiji prepovedalo izdelovanje vojnega materijala, zlasti vojnih plinov. Prav tako ji je zabranjen uvoz vojnega materijala. Vprašamo, ali se je namen dosegel?

Vsakomur, kdor se bavi z industrijskimi vprašanji, zlasti pa tistemu, ki se bavi s kemično industrijo in z vojno kemijo, je znano, da stojijo posamezne panoge kemične industrije v naitesnejši medsebojni zvezi. Industrija barv je v prvinski vezi z industrijo vojne kemije, zlasti vojnih plinov. Kemična industrija je sploh temelj, na katerega se naslanja vojna kemija. Pomislimo samo to-le: Klor rabi za razkuževanje in za barvilo, fosgen je izhodna substanca za izdelovanje barv in za bombažne tkanine, arsini so sorodni izdelkom farmacevtske industrije (zdravila za spalno bolezen, za sifilis, za malarične bolezni itd.), glavni sestavni del iperita (po nemškem načinu izdelovanja) je hkrati tudi bistven izhodni produkt za izdelovanje indiga, cianidi se uporabljajo v metalurgiji zlata in srebra, brom se uporablja v fotokemični industriji in na posled se posamezne substance vojne kemije uporabljajo v boju zoper škodljiv mrčes (klorpikrin za uničevanje insektov v žitu, cianovodik za uničevanje podgan na velikih prekomorskih ladjah itd.).

Če se vprašamo, zakaj je baš Nemčija v svetovni vojni prva uporabljala vojne pline in zakaj je skozi vso vojno ohranila prvenstvo v tem orožju, moramo odgovoriti, da ji je dala njena kemična industrija sploh, zlasti pa njena

industrija barv, dovoli moči in vztrajnosti.

Nemčija je pred vojno s svojo industrijo barv preskrbovala velik del sveta (približno tri četrtine). Svoja organizacija te industrije, čije predstavnik je bil nemški trust »Interessen - Gemeinschaft« (I. G.) in v katerem so bile združene največje nemške tvornice barv, se je lahko glede svoje moči smatrala za velesilo.

»Interessen - Gemeinschaft« združuje sedem podjetij s skupnim kapitalom 705.94 milijonov zlatih mark (l. 1924). V našem denarju predstavlja ta svota 9.530 milijonov, računano po sedanjem kurzu. »Interessen-Gemeinschaft« razpolaga s prvovrstnimi znanstvenimi laboratoriji, v katerih se bržčas skupno z nemškimi vojnimi krogi preiskujejo stara in nova kem. sredstva, ki naj se uporabljajo v bodoči vojni. Končno razpolaga »Interessen-Gemeinschaft« z mogočnimi tvornicami, ki jih lahko v najkrajšem času pretvori v tovarne za izdelovanje vojnih plinov.

Kakega pomena je bil obstoj »Interessen - Gemeinschaft«, nam pričuje dejstvo, da je nemško armadno vrhovno vodstvo vsakokrat pred izdelavo novega plina povabilo zastopnike trušta k skupni seji, na kateri se je določilo, katera tvornica bo prevzela posamezne naloge. Ob izbrani svetovne vojne je imela Nemčija na razpolago okoli 30.000 kemikov, medtem ko jih je imela Francija takrat komaj 2500, torej niti desetino ne. V Nemčiji se je ob začetku vojne izdelalo vsak dan 40 ton klora, ob istem času je izdelala Anglija samo eno tona. Francija pa je morala kriti svoje potrebe z uvozom iz Amerike in deloma iz Italije. Prve mesece po vojni ni bilo v zavezniških državah niti najbolj preprostih farmacevtskih (lekarniških) izdelkov, ker je le - te do vojne izdelovala Nemčija.

O sedanjih pripravljenosti Nemčije na kemičnem polju bi bilo odveč govoriti. Kapital njenih kemičnih industrijskih podjetij je od leta 1914. do 1924. narasel na dvojno in trikratno višino. V tovarnah, ki so se zgradile med vojno v Nemčiji, se lahko dobi iz zraka okrog 500.000 ton dušika na leto. Kolike važnosti je dušik ne samo za vojno kemijsko industrijo, temveč tudi za umetna gnojila, ki so temelj umnega poljedelstva, to je danes znano že vsakemu, tudi preprostemu človeku.

V Dresdenu se je osnoval »Nemški zavod za raziskavanje barv«. Naloga tega instituta, ki ima podružnico v Chemnitzu (središču tekstilne industrije), je, da ohrani prejšnjo oblast in razširjenost nemških anilinskih barv. (O drugih smotrih tega zavoda ne vemo ničesar.)

O nemških učenjakih, ki se bavijo z vprašanji vojne kemije in zlasti vojnih plinov, bi se dalo mnogo pisati. Imena: Haber, Wieland, Flury, Laqueur, Magnus, Heubner, Gildmeister i. dr. so znana vsakomur, ki se bavi s sodobno kemično in medicinsko literaturo.

Nemška literatura o vojnih plinih zavzema eno izmed prvih mest na svetu. V poslednjih letih sta vprašanje vojnih plinov in kemične vojne dokaj izčrpno obravnavala H. Meyer v knjigi »Die chem. Kampfstoffe« in Hanslian-Bergendorff v knjigi »Der chemische Krieg«, ki je letos izšla že v drugi izdaji.

Amerika (U. S. A.).

»Vojni plini so najuspešnejše in najbolj človekoljubno orožje. S pogodbami ni mogoče zabraniti plinske borbe, ker so vojni plini močno obrambno sredstvo, ki v mirnem času ne zahteva velikih žrtev.« (Dr. J. E. Mills v The Military Engineers 1922, št. 247, Chemical Warfare.)

»Brez dvoma se bo v bodočih oboroženih konfliktih uporabljalo kemično orožje v večji meri nego doslej. Vzlic washingtonskemu dogovoru je naša dolžnost, da to orožje izpopolnimo. Moralni vpliv plinskega napada na sovražnika je tako močno sredstvo, da ne more noben vojskovođa prevzeti odgovornosti za posledice, ki bi mogle nastati, če ne bi uporabil tega orožja.« (General Fries, šef urada Chemical Warfare Service v Infantry Journalu 1922, str. 524 ss.)

»Narod z naprednejšo znanostjo bo vsekakor svoje znanje uporabil, če misli, da mu bo prineslo zmago.« (Gen. Fries.)

Pred svetovno vojno je bila industrija anilinskih barv v Ameriki slabo razvita. Amerika je okoli devet desetih potrebnih barv uvažala iz Nemčije. Komaj eno desetino lastne potrebe so izdelale domače tovarne; po številu jih je bilo sedem. Že ob koncu vojne pa je bilo v Zedinjenih državah ameriških okoli 120 tovarn za anilinske in druge barve s skupnim kapitalom 200 milijonov dolarjev, t. i. v našem denarju preko 10 milijard dinarjev. Nagel po-

rast je narekovala potreba in ne v najmanjši meri »business« (dobičkaželjnost, »kšeft«). Po vojni, ko se je spet začela dvigati nemška industrija, se je industrija barv v Zedinjenih državah zavarovala z močno uvozno carino in sicer za vsako libro 5 centov, razen tega še s 30% skupne vrednosti uvoženih barv. Ta zaščitna carina se je dovolila domači industriji pod pogojem, da se bo uknila, če se ti po 5 letih ne bi posrečilo pokriti vsaj 60% domače potrebe.

Med vojno se je organizirala v U. S. A. kemična vojaška organizacija pod imenom: »Chemical Warfare Service«, ki ji je bila poglavitna naloga, da izdelava v svojih arzenalih naprej zadostno količino plinskih mask, pozneje pa tudi plinško municijo i t. d. Po vojni se organizacija ni uknila, temveč obstoji še dalje in prejema od države subvencijo, ki je znašala leta 1921./22. okoli 1.350.000 dolarjev. V poznejših letih se je zaradi pacifističnega pokreta ta svota znižala za kakih 50%, tako da je leta 1925. znašala 870.000 dolarjev.

V poslednjih letih je pacifistični pokret v U. S. A. zbog neprikrutih, javnih vojnih priprav ostalih velesil počasi ponehal, in javnost čedalje bolj zahteva, da se tej ustanovi podeli oni krediti, ki ji gredo po važnosti njenih nalog.

Glavni ameriški zavod za vojne pline »The Edgewood Arsenal« zaposluje okoli 80 oficirjev, 70 kemikov, 17 inženjerjev, 500 podoficirjev in vojakov ter 200 civilnih oseb. Arsenal se ne bavi samo s kemično-vojnimi vprašanji, temveč rešuje tudi vprašanja splošne koristi, kakor n. pr. pobijanje in uničevanje žitnih in drugih škodljivih parazitov. Tovrnica mask lahko v slučaju potrebe izdelava dnevno okoli 20.000 kosov.

Tovrnici v Edgewood Arsenalu je pridružena vojaško-plinska šola, v kateri so neprestano tečaji za vojake in častnike.

Udruženje kemikov v Ameriki se imenuje: »Amerikan Chemical Society«. Značaj tega udruženja je civilen, medtem ko je od generala Fries-a organizirana »The USA. Chem. Warfare Association« napol vojaška organizacija. Nje člani so lahko samo rezervni častniki. Organizacija izdala svoj list »The Military Chemist« in se bavi s tem, da poučuje državljane U. S. A. o

bistvu kemične vojne in da po možnosti podpira delo urada »Chemical Warfare Service.«

Na ameriških visokih šolah obstoje posebne stolice za vojno kemijo. Kot dobro delo o vojni kemiji je treba smatrati knjigo »The Medical Aspects of Chemical Warfare« colonela Edwarda B. Veder-ja, ki je to leto izšla že v drugi izdaji.

Velika Britanija.

»Doker imajo druge države med ostalim svojim orožjem tudi kemično, se mu Anglija ne more odpovedati.« (Angl. min. preds v parlamentu leta 1920)

»Vsako vojno sredstvo je strašno toker se mu ne privadimo — Anglija se ne more odpovedati; uporabi vojnih plinov.« (Prof. A. Smihelts).

Industrija barv je bila pred vojno v Angliji v s'abih početkih približno tako kot v Zedinjenih državah ameriških. Šele med vojno so se lete dvigati tvornice, ker je bila zanje velika potreba. Medtem ko so angleške tovarne leta 1914. s svojo produkcijo krije komaj desetino domače potrebe, je že leta 1919. znašala produkcija dvakrat toliko kakor pred vojno. S spoznavanjem osnovne vezi, ki obstoji med vojno kemijo in kemično industrijo v mirnem času, se je razvilo tudi razumevanje za industrijo anilinskih barv, ki so pravi vir velikih dobičkov in industrijske nezavisnosti naroda.

V Angliji si zasebne organizacije in državi zavodi prizadevajo da bi dvignili to industrijsko panogo na višino, ki ji gre po velikosti države. Angleška vlada je v precejšnji meri zaščitila carino domačo produkcijo barv, ki s tem okoršča in se lepo razvija.

V angleškem vojnem ministrstvu deluje komisija za vojno kemijo, v kateri je zaposlenih okoli 160 strokovnjakov. Ta komisija je v najtesnejši zvezi z ministrstvom za zrakoplovstvo, ki je povsem samostojno, prav tako kot ministrstvo mornarice ali voine. Omenjena komisija prelema od države redno dotacijo, ki je znašala za l. 1923. 80.000 funtov šterlingov, a l. 1925. že 270.000 f. š. torej več nego so znašali v isti namen izdatki Zedinjenih držav.

Angleški učenjaki se intenzivno bavijo s poizkusi vojne kemije in strupenih plinov. Dokaz za to je odgovor na vprašanje nekega poslanca v parlamentu glede poizkusa s strupenimi plini.

Iz odgovora se vidi, da se je v letih 1923.—1926. uporabljalo za poskuse 2200 najrazličnejših živalic, počenši od podgan pa tja do konjev.

Znani angleški vojni pisatelji kot Auld, Lefebure, Burney, Fuller, Lidel-

Hart in učenjaki kot Haldane i. dr. so ponovno premotrivali vprašanje vojnih plinov in kemične vojne sploh.

(Konec prih.).

* * *

Vaclav Koenig.*

Ali bomo imeli kdaj lastno letalo?

Razvoj letalstva po vzoru avtomobilizma.

V naših krajih se opaža čedalje večje zanimanje za letalstvo. Priobčujemo poučna izvajanja češkega strokovnjaka o razvojnih možnostih letala. Na prijeten in preprost način razpravlja pisec o vprašanju, ali bo kdaj letalstvo prispelo na tisto stopnjo, ki je na nji dandanes avtomobilizem: da ima lahko vsak imovitejši človek lasten avto.

Se nikdar se niso najširši sloji vseh narodov tako zanimali za avijatiko, kakor se zanimajo v poslednjih mesecih. Se nikdar ni bilo toliko načrtov, poletov, nenadoma doseženih uspehov, pa tudi fantazije. Letošnje leto je leto oceanskih preletov in prav tu je prilika za sanjarije, ki so več ali manj podobne resnici. Marsikdo se torej vprašuje, ali je mogoč tak razmah letalstva, kakor ga je zavzel zlasti v zapadnih deželah letalov predhodnik — avtomobil. Imeti lasten avto je v nekaterih delih sveta življenska potreba kulturnega človeka; o lastnem avtomobilu sanjari skoraj sleherni mladenič v bolj civiliziranih deželah starega sveta. Zdi se, da res ni več daleč doba, ko bo lahko vsak človek s povprečnimi dohodki izrabljaj koristí, ki jih nudi avtomobilizem. Ali je tak razvoj mogoč tudi v letalstvu?

Avijatika sredi razvoja.

Zastavili smo si vprašanje, ki lahko odgovorimo nanj prav tako nedoločno, kakor na vsako vprašanje, ki se tiče bodočnosti letalstva. V razvoju avijatike še ni izrečena definitivna beseda, tako kot v razvoju avtomobilizma. Tudi ne vemo, kedaj bo. Načeloma sicer lahko odvrnemo: da, tak razvoj je mogoč, če so dani ti in ti pogoji. A kaj je

osnovni pogoj? To, da bodi letalo tako poceni, tako rentabilno in tako zanesljivo občilo, da si bo samo izkrčilo pota v najširše vrste. Ali moderno letalo lahko zadosti temu osnovnemu pogoju? Reči moramo, da za sedaj ne ali vsaj bore malo. Izdelovalni stroški so pri letalu odločno višji nego pri avtu, čeprav je seveda tudi tu mogoče, da bi utegnili ogromna produkcija letal njih ceno znatno znižati. Navsezadnje celo danes, ko letalo toliko stane, niso vozne cene za zračni promet tako visoke, da bi se razpravljalo o vprašanju, ali je letalo sploh primerno v te namene ali ne. Razlika v ceni dobrega sportnega avtomobila s prvovrstnim motorjem in dobrega sportnega letala ni niti tako visoka, da bi ovirala razmah sportnega letalstva. Sportno letalo torej nikakor ni pretirano drago in stroški za njegovo vzdrževanje in funkcijo niso tako visoki, da bi presegali gmotne možnosti tistih družabnih vrst, ki se bavijo s tako zvanim gentlemen-driverstvom v avtomobilizmu. Češkoslovaška tovarna letal »Avija« prodaja sportno letalo tistega tipa, s katerim je pokojni češki letalec dr. Lhota dosegel več rekordov, za približno 80.000 Kč, kar navsezadnje ni kdo ve kako visoka svota. V Ameriki imajo že mnogi zasebniki lastna letala. V Angliji se je amatersko sportno letalstvo močno razširilo, zlasti s posredovanjem interesentskih skupin (klubov), ki imajo lastna letala za svoje člane. Na Češkem imata lastna letala zgolj dva zasebnika, nekoliko jih imajo tudi Aeroklubi. A vsa ta letala so bila pridobljena v posebnih okoliščinah, zato takih primerov pri našem razmotrivanju ne bomo vzeli v poštev. Dejstvo pa je vendarle, da letalo samo na sebi ni nedosežno ne za zasebnika ne za skupine posameznih zanimancev, čeprav ostane pribito, da se v praksi

* Iz revije »Přítomnost«, Praga, dne 18. avgusta 1927 št. 32.

lahko poslužijo te možnosti zgolj zelo petični ljudje in močno financirana društva. Precejšnja razlika v ceni avtomobila in letala bo ostala še dolgo časa na sedanji višini.

Zrak in druge ovire.

Najbistvenejšo oviro pa dela razmahu letalstva sam živelj, ki se v njem letalo giblje. Če hočemo premagati zemeljsko težo v tako redkem elementu kot je zrak, nam je treba razmeroma velikih nosilnih ploskev in znatne pogonske sile. Pa tudi pri velikem letalu je zračni odpor tako močan, da konzumira znaten del energije in na ta način vrlo podraži vožnjo po zraku. Visoki izdatki za vožnjo so ena izmed nadaljnjih ovir, ki pri današnjem stanju letalstva otežkočajo njega praktično izrabo. Za moderna vojaška letala se uporabljajo večinoma motorji s 450 HP; včasih je na enem letalu več takih motorjev. To je ogromna energija, vendar dosežemo ž njo hitrost, ki visoko prekaša hitrost kateregakoli drugega prometnega sredstva. Seveda se spričo tega lahko uporablja letalo v praktične prevozne namene samo ondi, kjer dražjo vožnjo odtehtajo ugodnosti in koristi, ki jih pridobimo s tako hitrostjo. To, kajpa, znatno omejuje praktično razširjenje letalstva. Vendar tudi tu ne gredo zahteve do pretiranih meja. Sedanje letalstvo se je razvilo iz vojnega letalstva, v vojni pa je imelo vprašanje stroškov postranski značaj. Od letala se je zahteval samo določen efekt, ni pa nihče vprašal, koliko ta efekt stane. V tej liniji se je razvijalo letalstvo tudi takoj po vojni. Razmeroma pozno, t. j. ko se je začelo uporabljati v prevozne namene, so se jeli upoštevati ekonomski momenti. Sigurno je, da se bo v bodoče še bolj stremelo po znižanju izdelovalnih in obratnih stroškov. V tem oziru so se pokazali že praktični rezultati in sicer so baš Čehi na prvem mestu. Češki kapetan Hamšik je preletel na Aviji BH 10 z motorjem Walter 60 HP 1400 km približno v 10½ urah s povprečno hitrostjo 132 km na uro. Dognalo se je, da je pri tem poletu porabil na 100 km 9,7 kg bencina. Ta količina se že dokaj približuje količini, ki jo zahteva avtomobil, čigar bencinska potreba se suče okrog 8—10 litrov na 100 km, ne da bi se dosegla praktična hitrost 132 km v tako dolgem času in daljavi. Ne bo težko, odstraniti razlike med kilogrami in

litri in pri varčnem letu (v omenjenem primeru je šlo za rekord) voznja s takim letalom nemara ne bo znatno dražja od avtomobilske. Sicer pa so minule dni objavili listi vest, da namerava neka nemška tvrdka izdelovati po načelu ekonomičnosti taka letala, ki ne bodo dražja kot boljši avtomobil in katerih obratni stroški tudi ne bodo presegali avtomobilskih. Ni nemogoče, da se ji bo načrt posrečil. Neka češka tvrdka pa napoveduje letalo, ki bo stalo ob sezij-ski izdelavi okrog 100.000 Kč in za vožnjo s hitrostjo 120 km na uro ne bo porabilo za 100 km in pri štirih popotnikih več kot 10 litrov bencina.

Prvi dve zapreki, ki za sedaj onemogočata širši razmah letalstva, nista tedaj nepremagljivi. Ne smemo pa premotrivati vsake posebej, marveč vzemimo obe skupaj z vsemi okolnostmi, ki pridejo v poštev pri razvoju letalstva in ki so dokaj različne. Pravkar omenjen boj, ki ga ima letalo z zrakom, je kriv da je tipežnost letala znatno krajša nego trpežnost avtomobila, vrhu tega zahteva letalo toliko popravkov, da je baš ta stran ena najtežavnejših v avijatiki. Po češki praksi mora vsako letalo, ki je absolviralo 150-urno vožnjo, v generalno popravilo. Vrhu tega se zahteva stalno strokovno nadzorstvo nad letalom; pred vsakim poletom ga je treba temeljito pregledati, kar spričo precejšnje kompliciranosti sestava ni lahko delo in vzame mnogo časa; to pa tudi povišuje stroške, ki jih imamo z letalom. V tem pravcu je že manj verjetnosti, da bi tehničen razvoj privedel letalo do tistega minimuma, ki ga ima avto, čigar oskrbovanje se ne bori z kdo ve kako zapletenim mehaničnim ustrojem in kjer ni vsak sestaven del tolikanj važen in odločilen kot pri letalu. Danes je letalstvo na taki stopnji, da najbolj ovira razmah letalstva dejstvo, da se stroji preneglo obrabijo in da je treba letalu stalnega strokovnega oskrbovanja.

Možnosti tehničnega razvoja.

Navedli smo zgolj poglavitne vzroke. Priznavamo, da so vse te reči zadeva tehničnega razvoja in organizacije, da pa se utegnemo v doglednem času odpraviti ali omejiti. Postavimo se tedaj na stališče, da se bodo omenjeni pogoji izpolnili, da bo letalo z vsemi nabhavnimi, amortizacijskimi, obratnimi in vzdrževalnimi stroški stalo toliko ali

celo manj kot avtomobil, kakor se nadejajo nekateri letalski krogi. Če premostrimo razvoj letalstva s tega vidika, se moramo vprašati, v kakšne namene se bo letalstvo uporabljalo in kdo se ga bo lahko posluževal. Na videz bi se nam odprla krasna perspektiva. Torej bo vendarle letalo dostopno slehernemu človeku, ki mu je dostopen avtomobil! Ideja letajočega človeštva se utegne vendarle uresničiti. Ako pa premostrimo to zadevo nekoliko natančneje in hladneje, brž spoznamo, da je malce bolj zapletena kakor se zdi na videz. Predvsem: z letalom ne moreš leteti, kamor se ti zljubi. Za start in pristonek letala mora biti na razpolago obsežen prostor; večji ko je promet, obširnejša morajo biti postajališča. Kje se bo našlo v sedanjih mestih toliko pripravnega prostora? Predstavimo si, da bi imel vsak stoti prebivalec milijonskega mesta lastno letalo, ali z drugimi besedami, da bi razpolagalo mesto z 10.000 letali. Kje bi bili hangarji za 10.000 takih ogromnih ptičev, ki bi merili po obsegu najmanj 6 metrov? Za start in za hangiranje teh letal bi bilo treba najmanj 10 obsežnih letališč z velikanskimi hangerskimi objekti in sicer kje daleč proč od mestnega središča. In kam bi neki letali ti avijoni? Za lokalni promet so docela neuporabljivi. Saj vendar ne bo mogoče pristajati na strehi kakega poslopja!

Zamislimo si najbolj radikalno preosnovno mest in velemest, dopustimo to in ono tehnično možnost, vendar nas domišljija ne sme zapeljati tako daleč, da bi videli sredi mest in mestnih delov več četvornih kilometrov obsegajoče prostore za pristajanje in startanje letal, ki bi izvrševala najhitrejšo prometno službo med raznimi deli velikega mesta. Predstavimo si, kako težko bi bilo urediti in regulirati živahen zračni promet tako, da bi bila zajamčena splošna varnost. To prekuša možnost naše domišljije. Ne pozabimo, da so od l. 1919. avtomobili usmrtili v Zedinjenih državah ameriških več ljudi, kakor je padlo ameriških vojakov v svetovni vojni; statistika nam postreže še z nadaljno zanimivo številko: pri avtomobilskih nezgodah je bilo od l. 1919. 5000 ranjenih tri in pol milijona ljudi. Zamislimo si, kako neki bi bilo šele v zraku, kadar bi se zračni promet tako razmahnil, kakor si ga predstavljajo ljudje živahne domišljije! Ondi namreč

zvočni signali nič ne zaležejo, ker se zaradi premočnega ropota motorjev ne slišijo. Vse to so problemi, ki jih ne moremo razvozljati na osnovi tega, kar vemo danes o letalstvu in njega tehničnih možnostih.

Lahko tedaj trdimo, da je lokalni letalski promet izključen. Ostane nam promet na daljavo, ki je spričo hitrosti tega občila najbolj naraven. S tem pa se takoj zniža število oseb, ki bodo imele v taki situaciji praktično zanimanje za lastno letalo. V poštev pridejo samo oni, ki potrebujejo letalo za najhitrejši osebni ali blagovni promet na veliko daljavo. To pa je že drugačen položaj nego ga imamo pri avtomobilizmu, ki se uporablja marsikje skoraj izključno za lokalni promet. Tako se n. pr. v Ameriki vozi na lastnem avtu v urad oziroma v delavnico skoraj vsak boljše kvalificiran uradnik ali delavec. V malo večjo daljavo uporablja svoj avto le ob sobotah ali nedeljah, ko si Američani privoščijo oddih v prosti prirodi (week-end). Na vprašanje: »Ali bomo imeli lastno letalo?« je treba tedaj odgovoriti. Da, vendar ne vsak in tudi ne ob deseti, ker letalo ne bo imelo nikdar takih nalog kot avtomobil. Zdaj bi se še lahko vprašalo: Kakšne naloge pa bo neki imelo letalo? Na to vprašanje pa moramo odgovoriti čisto posebej.

Ali bo razvoj odpravil ovire?

Videli smo že, da je treba iskati odgovor na vsa vprašanja, ki se tičejo bodočnosti letalstva, v kraljestvu fantazije. Če bo tudi čitatelj zajadral predaleč v ta svet, ne dvomim, da bo ugovarjal zoper moja izvajanja. Njegove ugovore bom skušal kritično premotriti:

Predvsem lahko kdo poreče: Ali je res tako izključeno, da se letalo ne bi moglo uporabljati za lokalni promet? Saj smo že zdavnaj brali v listih o letalih, ki bodo neke vrste letalski motocikli: ko bo treba, bodo drčala po zemlji, pri čemer bodo njih krila primerno sklopiljena; ko pa se bo človeku zahotelo zračnih višav, bo razprostrl krila in se dvignil kakor ptič kvišku. Mogoče je tedaj, da se bodo lahko taki stroji uporabljali tudi za ulični promet kot navadna vozila, nakar bi se na pripravnem prostoru izpremenili v leta'lo in odleteli nad strehe. Ni nemogoče, da ne bi imeli letal te vrste, saj so se že izvršili resni poizkusi v tem pravcu. Ali kljub vsemu nimam dovolj domišljije, da bi si pred-

stavil, kako bi bilo mogoče izkonstruirati lehak in enostaven stroj, čigar motor bi imel prevod na vrtilno kolo in prevod na voz, t. j. za zrak in za cesto. Praktično — in samo praktičen moment nas lahko zanima — bi se dalo to nemara izvesti na ta način, da bi imel tudi za vožnjo po zemlji vrtilni pogon. To pa bi povzročilo celo vrsto zapletljajev, ki si jih lahko predstavi samo izkušen in strokovno dobro podkovan tehnik. Motocikl z aeroplanskim vrtilnim kolesom bi silno povečal prometne nevarnosti na ulici, ki so že zdaj velike, tako da takega vozila ne bi nobena občina pustila na prometno ulico; na drugi strani pa bi bil motocikl-letalo sam v večni nevarnosti. Zdi se mi tedaj, da ideal avto-letala praktično ne bo izvedljiv. K večjemu se lahko izumijo priprave za lažje pristajanje letala na zemlji. Sploh pa sodim, da se tudi bodoči konstrukterji ne bodo resno ukvarjali s takimi kombinacijami, kakaj zemeljsko in zračno vozilo se gibljeta v tako različnih središnih, da ni mogoče sklepati kompromisov, ne da bi oškodovali to ali ono stran uporabljanja. Menim tedaj, da se avto in letalo ne bosta jala združiti in da iz njih ne bo nastala nova, tretja vrsta.

Drug ugovor, ki se lahko stavi in sicer zopet na osnovi tega, kar se je v letalstvu že poizkušalo, slove: Gre za problem helikoptere, to se pravi letala, pri katerem se za vzlet potreben vzgon doseže z vodoravno delujočim vrtilnim kolesom. Zdi se, da poizkusi v tem pravcu zaznamujejo že nekatere uspehe in da možnost končne rešitve problema ni izključena. Kakor hitro pa bo definitivno rešen problem vertikalnega leta, se bo lahko letalo dvigalo naravnost z mesta, na katerem bo stalo; sedanjih težkoč s startom, ki zahteva velikih prostorov, ne bo več. Hiše bodo imele proste strehe in bodo nemara tako združene, da bodo lahko letala brez skrbi pristajala in vzletala na strehah. Denimo, da bo problem helikoptere res nekega dne rešen. De Cierva je dosegel s svojim avtogirrom uspehe, ki jih ne smemo zanikati in vsak prijatelj letalstva trdno veruje, da bo vprašanje vertikalnega vzleta pre ali slej rešeno. In vendar dvomim, da bi se lahko letalo s pridom uporabljalo za lokalni promet. Najsi bo tehničen napredek letalstva ne vem kako velik, prirodni zakoni bodo ostali taki, kakršni so sedaj. Predstavimo si, da bi dal Bog slonu možnost letanja in bi ga v ta namen opremil s perutmi (balonov in

Zeppelinov še živali ne poznajo, čeprav menim, da bi bil slon na letalu lepši pojav nego slon s perutmi). Toda vsak človek, ki ima dovolj domišljije, da si predstavi letajočega slona, bi videl na projekcijskem platnu svoje predstave pošast s tako ogromnimi perutmi, da bi jo bilo groza pogledati. Večje ko je bitje, večjih nosilnih ploskev mu je treba za letanje. Tudi človek potrebuje za letanje ploskev določenega obsega, ki pa ne morejo biti manjše nego določen minimalni obseg, kateri pa je praviloma večji nego pri ptici. Večja ko je ploskev, sigurnejši je let. A človeku bo vedno na razpolago le mehanizem, ki nikdar ne deluje tako prožno kot prirodni organizem; obseg vsakega človeškega letala bo v razmerju s človekom zahteval izvestno širino. In kako naj se spričo takih okoliščin uredi vojni red, da se ne bodo letala neprestano zadevala druga v drugo in popadala na tla? Tudi v tem vprašanju ostajam pesimist v toliko, da izključujem možnost splošnega zasebnega uporabljanja letal za lokalni promet; v primeru, da bi se uresničili ideali letalstva, se mi zdi mogoče le promet v obliki nekakega omnibusa, ki bi prenašal ljudi nad mestnimi strehami z enega konca mesta na drugega. Če pa je položaj tako zapleten, tedaj si ne morem misliti, da bi se nekoč letalstvo razmahnilo tako kot avtomobilizem.

Marsikomu se bodo zdela ta razmotrivanja preveč fantastična, zato pa tudi nerealna. O tem se ne bom z nikomur pričkal. Mislim pa da bo moj članek pokazal sledeče: Na vprašanje, ki smo si ga zastavili v naslovu, ni mogoče odgovoriti drugače, kakor da pogledamo v bodočnost. Položaj v letalstvu je danes takšen, da mora stalno zreti v bodočnost. Pravkar je na začetni stopnji svojega razvoja. Če hočemo, da bo razvoj uspešen, mora vsak letalski sodruđnik: konstrukter, organizator, teoretik; kritik gledati nekoliko naprej, v bližnjo ali daljno prihodnost. Če tega ne stori, škoduje letalstvu. Članek je odprl čitatelju z vidika sedanjosti bodočnost avijatičke; če je že to fantastično, tedaj še z večjo pravico spada v kraljestvo domišljije vera v neomejene možnosti letalske tehnike. Tehnika je — kakor vse drugo — le kompromis med prirodnimi silami in človeškim umom, kompromis, ki doseže vedno le to, kar je stvarno mogoče — kakor pa ne tega, kar velela nebrzdana človekova domišljija.

Jos. Holeček: V avdijenci pri jugoslovenskem kralju Knjiga o Jugoslaviji L. 1924.

Naš prijatelj, češki pisatelj in novinar Jožef Holeček je izdal prvi del svojih vtisov s potovanja po Jugoslaviji L. 1924. Knjiga obsega 280 strani in ima sledeča poglavja: Odhod — Sestanek v »Zvezdi« — O Siepanu Radču — O kralju Aleksandru — Avdijenca na Bledu — Državni praznik — V Beograd — Mile Pavlovič — Gospa Vasilija Tanšanovičeva — Malo politike. O korupciji — Duh materializma — Sporno vprašanje CSR in SHS — Povojne izpremembe — Uvažanje evropskih šeg. — Namiguša — Junak naše dobe.

Iz teh naslovov se vidi, da je ta knjiga več nego navaden potopis. Odkriva nam marsikaj, česar sami ne vidimo. Naše razmere so nam preblizu ali pa smo sami pri njih preveč prizadeti, da bi jih videli jasno in neopstransko.

Holeček je eden največjih slovanskih potovalcev. Ko je pred štirimi leti slavil svojo sedemdesetletnico, je bil odkrivan z redom sv. Save I. reda. Že l. 1872 je prišel kot poročevalec »Nar. listov« v Crno goro in popisal narod in njegovo življenje. L. 1875 je bil zopet v Crni gori ob času osvobodilne vojne in je izdal veliko delo »Za svobodo«, kjer popisuje ljudi in dogodke te dobe. Posebno ga je zanimalo narodno pesništvo, iz katerega se najbolje kaže značaj naroda. Prevedel je mnogo srbskih narodnih pesmi in v njih slogu spesnil obširno delo »Sokolovič«, ki je zgodovinska epopeja našega 16. stoletja. Potoval je tudi po drugih slovanskih deželah, posebno po Rusiji, in razreševal slovansko vprašanje. Seznanil se je z vodilnimi osebami, bil je predsednik kongresov slovanskih novinarjev in globok poznavalec naših zgodovinskih sporov. Zato opravičeno pravi v uvodu:

»Minilo je že pol stoletja, kar se pečam z opazovanjem jugoslovenskih razmer in to mi daje pravico in dolžnost da napišem, kar sem l. 1924 v Jugoslaviji videl in slišal in do kakih zaključkov sem prišel. To je bilo v Jugoslaviji zelo burno leto in ostane zgodovinsko zaradi Radčevega odpora proti Beogradu in njegovega srečanja s Pašičem. Leto 1924 ima še sedaj svoje odmeve.«

Holeček je prijeten pripovedovalec: Kramlja s čitateljem preprosto tudi o najtežjih državnih problemih. Njegova knjiga je kakor zrcalo, v katerem vidimo svoj pravi obraz. L. 1924, so o nas po Evropi govorili razne stvari, zato pravi pisatelj:

»Ne da se taliti, da smatra svet razmere, ki vladajo v naših Jugoslaviji, za slabe, da celo za kronično nevarne. Da niso urejene in v pravem tlen, o tem ni dvoma. Vprašanje je, ali se dajo popraviti, ali se ne dajo. Mnogi v Evropi jih smatrajo za nepopravljive in se boje balkanizacije sred-

nje Evrope. Pod balkanizacijo si predstavljajo vsakovrsten nered v državni upravi, zmedo v družbi zmes v glavah, na eni strani preziranje zakona in nagnjenje k anarhistični svobodi, na drugi strani želja napraviti iz zakona trd jarem, ki ne trpi ravne hrbtenice državljanov in ne odneha prej, dokler je ne ukloni, tudi če jo ima zlomiti. Balkanizacija ima — po njih mnenju — svoj izvor v Bolgarski in Albaniji, a iz teh dveh se razširja v Jugoslavijo, ki jo smatrajo na zapadu za okuženo, kar upliva na države Male antante... V kraljestvu SHS, se nekaj mesecev sem dogajalo stvari, ki se zde od daleč velike in zelo resne. Ako pridejo po njih še večje in resnejše, kaj bo iz Jugoslavije in njene enotnosti? Ali ne bo kmalu uničena, ali ne bo razpadlo kraljestvo SHS, v dele iz katerih je zloženo? Tako je premišljal naš patrijarh na poti, ko pa je prišel v Ljubljano je videl takoj, da ni nikake nevarnosti. Bilo je prav pred Vidovim dnem, ko smo sedeli z njim v »Zvezdi«. Bil je ves zadovoljen. Drugi dan se je peljal na Bled in v knjigi nam podaja svoj razgovor s kraljem. Pisatelj neče pretiravati, a vendar je poln trezne hvale o našem vladarju Poglavje o Radču nam nudi globok vpogled v t. zv. hrvatsko vprašanje. Pisano je živahno in na podlagi treznega razsodka. Isto velja o Beogradu. To ni več Beograd, kakor ga je videl pisatelj pred vojno. Z novo dobo je vani zašlo novo življenje in z njim mnogo slabega, evropskega, gnilega. Zgodbe iz življenja naše prestolice, ki jih pisatelj navaja, je preveč resnično govore o tem, kako je naš od vojne oslabljen narodni organizem sprejel vase prav naš slabši del evropske kulture. To čutimo danes vsi in Holeček je to povegal z iskrenostjo prijatelja, ki je prišel po slovo v deželo, kateri je posvetil toliko dela in ljubezni. Za njegove pravične besede in za knjigo, ki nas jasno razkriva pred slovo, svetom, a je polna vere v našo bodočnost, sino mu od srca hvaležni. Dr. L.

Družba v »Zvezdi« me je nagovarjala naj posestim kralja Aleksandra na Bledu. Izgovorjal sem se, češ da nisem priravljen za tak poset in da nimam s seboj predpisane obleke, brez katere se na kraljevem dvoru ne moreš pojaviti. Pa so mi rekli, da na jugoslovenskem kraljevem dvoru takšni predpisi ne veljajo; kralj Peter ni gledal na to in tudi njegov sin ne vprašuje, kakšno obleko imaš, marveč kdo si. Tovariš Pustoslemšek je pristavil, da sem celo dolžan obiskati kralja, da se mu osebno

zahvalim za odlikovanje z redom sv. Save I. razreda. Mislim sem, da ima kralj vse polno drugih skrbi, da na moje odlikovanje ne misli več in me ne pričakuje. Rekli pa so mi, da na Bledu kralj rad sprejema tučce in jih včasih sam povabi k sebi, če izve iz listov, da se mude v Ljubljani. Pošlje kar svoj avto, adjutant sporoči kraljevo vabilo in brž odpelje tučca na Bled.

»Torej bom počakal, da me povabi.«

»Dobro, za to bomo mi poskrbeli.«

»Tega pa ne, rajši pojdem sam.«

Naslednjega dne me je odpeljal na Bled avto rojaka g. Krofte, bančnega ravnatelja. Cesta se vije kakor bel trak po ličnih in snažnih vaseh. Na levici se dvigajo z gozdovi obraščene Alpe; teme tega ali onega vrha krase vitki cerkveni zvoniki. Ni minila niti poldruga ura, kar prispemo na Bled. Kraljeva vila stoji nad jezerom v gozdiču, ki je deloma izpremenjen v park. V parku sem našel našega beograjskega poslanca g. Šebo z gospo.

Sedli smo na klopi, da bi se malce porazgovorili. Iz vile sta prišli dve dami. Ena je potiskala pred sabo otroški voziček. To je kraljica Mariola. Vzela je v naročje sinčka, ga poljubljala in mu kazala svet. Deček se je želino in čilo oziral s svojimi velikimi okroglimi očmi okoli sebe. Je velik in močan. Junaški otrok. Pravi kraljevič Marko. Zapušča vtis nenavadnega otroka. Njegova slika je zelo razširjena med ljudstvom; vsi ga ljubijo in občudujejo, vsi, tudi Hrvatje, so nanj ponosni.

Ko sem kralju razložil, kakšen namen ima moje potovanje, je rekel: »Cetinjske slavnosti letos ne bo.«

»Zakaj ne, če smem vedeti? Nieni črnogorski prireditelji so mislili, da bo njihova slavnost velika manifestacija za državno edinstvo Črne gore s Srbijo in Jugoslavijo in tudi za Vašo kraljevo osebo in dinastijo. Tak namen bi morali Srbi samo pozdraviti! Kaj se je zgodilo, da se slavnost ne more vršiti?«

»Pa nič se ni zgodilo.« je odvrnil kralj in se lahko nasmehnil. »samo to, da Ivan Meštrovic, ki so mu bila poverjena kiparska dela, ni končal.«

»Če črnogorske slavnosti ne bo, ne začnem izleta po Jugoslaviji s Črno goro, marveč s Srbijo. Iz Srbije pogledam v Staro Srbijo, da se poklonim srbskim svetinjam in si ogledam starodavne umetnostne spomenike. Na nedavnem narodopisnem kongresu v Pragi je pre-

daval o njih ruski profesor Okunjev, ki je enako kot Kundakov na glasu zaradi svojega poznavanja te stroke. Govoril je o njih s takim občudovanjem, da sem si zaželel videti vse to na lastne oči.«

»A v Makedonijo ne pojdete? Slični srbski spomeniki so tudi v Makedoniji. O stari Srbiji se zunaj v svetu vendar le nekaj ve, ali za Makedonijo se nihče ne briga. Svetujem vam, da obiščete tudi Makedonijo.«

»Makedonija me mika, ali Makedonci so mi zoprni.«

Grad »Suvobor« na Bledu.

Kralj je postal pozoren.

»Tega ne razumem. To dobro, tiho in pošteno ljudstvo! Kdo ga je tako osramotil?«

»Leta 1910, sem govoril s 86letnim Draganom Cankovim, ki je bil bolgarski narodni voditelj. On sam mi je tako le karakteriziral bolgarski narod: Severni Bolgari ob Dunavu so pošteno, toda nenadajeno ljudstvo; južni, pod Balkanom, so nadarjeni, vendar pa premeteni in vsega zmožni, tretji makedonski, so tolovaji. Ne privoščim jih ne Bolgariji in ne Srbiji, marveč Avstriji, da bi se z njimi zadavila.«

»Torej je bil Dragan Cankov hud sovražnik Avstrije! Toda če naj bi Avstrija s kopna osvojila Makedonijo, bi bila morala prejši zasesti Srbijo in ves ostali Balkan. Ali nimate drugih pojmov o Makedoncih?«

»Takrat sem jih videl v Sofiji zelo veliko, kakor da na Bolgarskem ne bi bilo Bolgarov, marveč sami Makedonci, Generali, častniki, učitelji, trgovci — vse sami Makedonci. Nemara se mi je tako samo zdelo ali pa so morda Makedonci

bolj čili in povsod rinejo v ospredje, povsod hočejo imeti prvo besedo.«

»To je res. Makedonci zatirajo Bolgare in ne bo dolgo, pa bodo Bolgari v jarmu Makedoncev.«

»Tokrat sem videl tudi makedonske komitaše. Ob neki priliki se jih je zbralo zelo mnogo. Bili so sami vitki možje, bistrih, drznih, uprav bojevitih pogledov in čilih kretenj; vrtili so se kakor da bi imeli živo srebro v sebi ali kakor da bi se ozirali, kdo jim bo izpustil malce prevročo kri. Krasno so peli. Napevi so zveneli čisto svojevrstno. Takih se v Evropi ne sliši: bili so melanholični in fanatični, krvavi in zapeljivi.«

»Ali poznate srbsko pesem?«

»Dokaj dobro.«

»Kakšna razlika je med srbsko in makedonsko pesmijo?«

»To lahko povem samo po vtisku. Makedonska pesem je divja in poslušalca močno zgrabi; zdi se mi, da v nji ni humorja. Srbska je mirnejša, se rada igra z besedami in zvoki ter ima čisto neodoljiv humor. Krvavo melodijo ima pri Srbih samo vojaška koračnica »U boj!«, pa še ta je umetna skladba.«

»Drugače ne poznate makedonskih komitašev?«

»Ne poznam in si ne želim znanja z njimi. Dokler le-ti strahujejo Makedonijo in so nevarni za grla in žepa prebivalcev, toliko časa se bom izogibal te dežele.«

»Tudi jaz vem nekaj o Makedoncih in o razmerah v Makedoniji. Ko bi vedel, da mi boste verjeli, bi vam bil to povedal.«

»Kako da ne bi verjel? Iz kraljevih ust lahko pride samo resnica in kdo naj pozna resnico o Makedoniji boljše od Vas Vaše Veličanstvo?«

»Seveda jo poznam, vendar mi moj položaj ne dopušča, da bi oznanjeval s tribune in poučeval o nji množice. Obžalujem in ves srbski narod obžaluje, da je o Makedoniji razširjenih toliko neresničnih vesti in sicer ne samo v

krajih, ki so daleč od nje, marveč celo v naši lastni državi. Tujina z odprtimi ušesi lovi te govorice in če jih sliši od jugoslovenskih državljanov, vidi v njih nezmotljivo resnico. Strmite in se ne čudite, če vam povem, da v Makedoniji ni več komitašev.«

»Kje pa so neki? Saj jih vendar ni včeraj ali danes pobrala kuga.«

»Kuga jih ni pobrala, so, toda ne v Makedoniji, temveč na Bolgarskem, bolje: v Sofiji. Spodili smo jih vse do poslednjega, osvobodili deželo in si pridobili hvaležnost prebivalstva. Zdaj se je stoprav pokazal čist značaj Makedoncev. To vam je docela drugačno ljudstvo nego so prosluli komitaši. Komitaši so razbojniki, neukročeni, krvi žejni ljudje, ki hočejo vsak dan videti presno srbsko kri. Domači ljudje so krotki, nebojeviti, varčni in pobožni kmetovalci. Te lastnosti že od pamti-veka vzpodbujejo nasilneže vseh vrst, da jih odirajo, plenijo in ropajo. Jugoslavija pa je Makedoncem zaščitnica, nudi jim varnost in jih skuša rešiti pred domačimi in tujimi nasilneži. Če boste šli v Makedonijo, utegneta izvedeti več in globlje pogledati v ondotne razmere.«

(Kralj in Holeček govorita o obmejnem incidentu na jugoslovensko - italijanski meji.)

»Razumem vznemirjanje Slovencev. Italijani so vzeli preveč njihove zemlje in bi bili morali o tem, kar so storili, vsaj molčati.«

»Da, mnogo so pridobili. Slovincem so sunil nož v srce, vendar niso sami o tem odločevali. Saj se češče zgodi, če se deli ta ali ona reč, da stranke zahtevajo več nego jim gre po pravici; še same ne upajo, da bodo njih zahteve izpolnjene. Zahtevajo več iz previdnosti, da jim ne bi bilo določeno manje, ampak več. Pravičen bi moral biti tretji, ki je delil...«

Ivan Zorec:

Ptički iz črnega gnezda.

Izlet slovenskih železniških uradnikov na Češko in v Nemčijo.

IV.

Po sprejemu pri županu se je »Jihoslavcem« nekoliko razkazovalo mesto.

Praga je velemesto; milijonsko sicer še ni, vendar ima vse attribute velemestnega življenja, vrvenja in hitenja. Moj Kranjec pravi:

»Kamor pridem, si najprej ogledam krčme in cerkve. Ko vidim te, ljudi že precej poznam. V gostilni smo že bili, stopimo tudi v katero cerkev!«

Nekaj ugovarja samo tisti, ki mu iz žepa gledajo politični časniki, naposled pa tudi sam stopi z vsemi drugimi v neko cerkev.

Cerkve so po svoji opreми zelo bogate; slike, nagrobni spomeniki, slog stavbe in vse priča, da so tudi kaj stare. Čas je prekratek, za opazovanje in preučevanje ga kar ni ne. Oči ti le gredo po temnem svetišču: gor, dol, po stenah: sem, tja, od oltarja do oltarja, na kor, pod kor — in že se vodnik tovariš dotekne vode v kropilniku, pripogne kolena, se prekriža in te izpelje venkaj.

Tovariš s časniki v žepu ga zasmehljivo gleda, češ, glejte ga, klerikalca . . .

»Nikar verstva ne zamenjaj s politikom!« pograja rojaka moj Kranjec in prijazno pogleda možatega Čeha, liberalnega, naprednega, pa vendar, kakor se zdi, primerno vernega ali vsaj spodobnega . . .

Moj Kranjec meni, da so ceste tudi zanimive. Čudno se mu zdi, da nemške govornice kar ni slišati. In vendar ima Češka nekaj milijonov nemškega prebivalstva, tudi sosedstvo ji je po večini nemško . . . Kako to —?

O, zato je pa n. pr. v Zagrebu čisto drugače. Zagrebčan, ki še svoj živ dan ni videl pravega, živega Nemca, ti nemškutarji tudi, kadar govori svoj jezik! . . . Če bi nemškutarili Slovenci, bi človek vsaj razumel, odkod jim ta razvada, saj že skoraj tisoč let mejasijo z Nemci, ki so mednje zanesli zgolj nemške urade, šole in ves večji kulturni vpliv . . . Hrvatje so imeli, dokler se niso prostovoljno podali Madžarom, svojo državo, svoje kralje — kesneje pa politično in kulturno avtonomijo . . . Pa vendar so tam, kjer so . . . in kakršni so . . .

Čeh je drugačen mož. Že na cesti se mu vidi, da je gospod, ne hlapec. Ozreš se po prodajalnah: — izložbe okusne, bogate, decentne, nikakor ne kričeče. Oko ti bega po ulici gor, dol: avto za avtom, voz za vozom, čez cesto moreš samo, ko cestni redar z eno samo kretinjo ustavi živo kačo, da se na drugo stran spusti curek pešcev, mirno, disciplinirano čakajočih ob cestnem okrašku na določenih točkah. Ti prehodi so kakor mostovi čez deročo reko. Mimo tebe hite, hite ljudje, te srečujejo, pre-

hajajo; ogledaš si jih lahko odspred in odzad.

Moški so vsi, skoraj vsi močni dedci, rejeni in zdravi, čedni in nevsiljivo elegantni, mnogi pod pazduho tiščijo usnjato spisnico — očitno znamenje poslovnosti in tintomaštva.

Ženske so po večini mondene: njih obleka je svila, drago sukno, kožuhovina, vsaka je pod očmi, po licu, obrveh in ustnicah umazana, za njimi se vali oblak modnega smradu, ki se neokusno imenuje dišava.

Sicer pa so čedne, ljubeznive, zelo lepo rasle Evice.

Moj Kranjec pravi, da jih Slovenke gladko prekašajo v vsem, najbolj pa v lepoti. Ali bi mu verjeli, ko vsi vemo, da je hud na barvila in dišave, s katerimi si današnje ženske tako rade pomagajo do »mladosti« in »lepot«, kakor večasi led haremške in — kupivne »dame« . . . ?

Mož zamahne z roko in gleda mladino, zlasti dijake. Vesel je mladih čvrstih fantov, zelo pazi, da skoraj nobeden izmed njih ne kadi; pozveduje in zve, da krokajo tudi ne več tako kakor nekdanj . . .

Skupina, v kateri je moj Kranjec, pride v svojsko zanimivi »geto«, stari judovski mestni okraj.

Mojega Kranjca zanima ta kraj. Slog zgradb je čisto poseben, nekako slep, stisnjen, pa vendar praktičen. Iz njih gleda stara sinagoga, resna, mrka, mistična.

Skupina drobi za vodnikom in pride spet v evropski del mesta s širokimi cestami, hitečimi ljudmi in z devetimi avtomobili.

Tamle gori bije ura — iz nje se v krogu pomikajo apostoli, zadnji dostojanstveno blagoslovi zijala na cesti.

No, dalje —! A kam —?

Oho, tukajle pa je Karlov most čez Vltavo, pred njim so stara vrata, ki se imenujejo »brana« in so ostanek iz srednjega veka. Ob breg so pripete ladje vlačilke s peskom, z opoko in lesom. Stajerci se spominjajo domačih splavariev.

Na drugem bregu se dviga višina z Vinohradi in s Hradčinom, katedrala sv. Vida in stara stolnica **bedeta** v nebo.

Cestna železnica s posebnimi razglednimi vozovi pobira naše izletnike, jih pelje do znamenitih točk v mestu in pripelje na Hradčin.

Moj Kranjec ga pozna še od prvega poseta, a od tedaj se je zelo lepo spre-
menil in sicer po genialni Plečnikovi
roki. Njegov načrt se še izvršuje. Če-
ški državni predsednik bo imel rajsko
stanovanje.

V veliki naglici si ogledajo grad od
zunaj, od znotraj galerijo slik nekaj ve-
likih in mahnih soban in znamenito
špansko sobano, ki je menda največja
sobana v Evropi.

Vodnik, ki razkazuje Hradčín, govori
srbsko - hrvatsko. Na vprašanje, od
kod zna ta jezik pove, da je doma s
— Cetinja in da že do'ko let živi v
Pragi, kjer se je oženil in dobil mestno
službo.

Iz gradu gleda moj Kranjec do Pragi.

Prehito je velika in lepa, a niemu
nide misel domov, gleda naša polja,
naše gore, boža naše tihe goste in lju-
bi belo Ljubljano...

Pozdravljena, o Ljubljana, dekletje v
lubki avbi z murčki in s težkim sre-
brnim pasom!... Praga je velika in
lepa, moderna in bogata — pa vendar
se ne more primerjati s teboj... Kako
je pusta tale Praga brez kulis visokih
gor in temnih host, kako je hrupna,
moreča in polna, oko zamaženo išče, kam
bi se lo in se odpočilo... Ti pa, stara
Ljubljana naša, bodi zdrava, modra in
zvesta sama sebi! Nisi velika, ne na-
pihnjeno moderna, zato pa lepa, har-
monična v stilu ulic in trgov. Ali ima
Praga scenerijo, kakoršno vame po-
gled s Zoisove ceste na trg Sv. Jakoba...? Pa Marijin trg, Stari trg, Kon-
gresni trg...? In vence zelenih planin
okoli in okoli...? Ali ni vse vkup pre-
krasna kulisa na odru, kjer se izživlja
poetična baika...?

— A čas teče, nič ne reče — vodnik
hiti z našimi izletniki v stolnico, ki je
prav v bližini.

— Na to stolnico, ki je del Hradčina,
so Čehi zelo ponosni. Stara je skoraj
600 let, njena resna gotika dominira
vsej okolici.

Vhod je monumentalen, nad težkimi,
starinskimi vrati le iz mozaika stara
slika »Sodni dan«.

Clovek vse to gleda, gleda in ne ve
kako mu je.

Že vnanost te zgrabi z vzvišenostjo
lepote in s skladnostjo vseh svojih de-
lov. Oba prednja sloka zvonika krasi
štirinaest svetniških soh; glavnega zvo-
nika, ki je visok do sto metrov, je se-

dem in petdeset metrov gotičnega, od
tu dalje pa je renesančen.

To stolnico je začel graditi Karel IV.
že leta 1344., dozidana pa še danes ni,
čeprav je že ves čas v porabi.

Vsak stavbenik, vsak vladar, vsak
čas ji je dal svojo sled. Zato je ta zna-
menita cerkev naravnost muzej, ki nič
manj ne imponira z notranjimi zanimi-
vostmi.

Površno si ogledajo kraljevsko grob-
nico iz belega marmorja v renesan-
čnem slogu; na sarkofagu ležijo v živ-
ljenski velikosti sohe Ferdinanda I.,
njegove žene Ane in njegovega sinu
Maksimilijana II., ki v tem mavzoleju
čakaio vstajenja.

Bahajo lepa je kapela sv. Vavrlava,
ki jo je ta svetnik, kralj sam, ustanovil
v X. stoletju. Stene so obložene z ugla-
jenimi poldragulji (ahat, ametist, jaspis,
karneol itd.), vmes so naslikane stare
in zelo dragocene freske iz časa Karla
IV.; tudi drugih slik, starih in dragih,
je vse polno.

Iz te kapele je vhod v kraljevsko za-
kladnico, ki hrani kraljevske insignije
in ki je pod sedmimi različnimi ključi v
sedmih različnih rokah.

Pa to so zgolj naštevavanja, ki mojega
Kranjca že kar dolgočasijo; druge tudi.

— Po skupnem obedu v velik in ze-
lo gosposki restavraciji »Beranek« se z
Wilsonove postaje s posebnim vlakom
odpeljejo do nekih zanimivih predmest-
nih postaj.

Na postaji Vršovice si ogledajo pre-
nočevalnico in pralnico za vlakovno
in strojno osobje.

V tej veliki zgradbi je res prav lepo
preskrbljeno za osobje. Mahne, a svet-
le, čiste sobe z vso, srednreevropsko
potrebno opremo so tako lične, da bi
jih zavistno gledal marsikateri star sa-
mec kateregakoli službenega položaja.

V hiši je tudi kopalnica, pa ne kakova
tesna kad ali slabo delujoča vrha, am-
pak kar velik plavni bazen, kjer se do-
tični uslužbenec okoplje in umije, med-
tem pa mu lepo operejo obteko in pe-
rilo, posušijo in zlikaio. Vsa procedura
traja le petnaest ali koliko minut...

— Et tu, Jugoslavija —? Kaj si sama
iz sebe storila za osobje —?

— Pokvarila sem in uničila še tisto,
kar sem podedovala...

No, zdaj pa dalje. Halo, vsi spet v
vlak, v Vitkov se peljemo!

Dalje prihodnjič.

Francoščina za samouke.

Metoda jezikovnega pouka na praktični podlagi.

L'intention²⁷ d'effectuer²⁸ une tournée²⁹ en Angleterre³⁰, en Irlande³¹, en Ecosse³² et en France, sitôt³³ les Jeux olympiques terminés³⁴, en juillet 1928.

† Notre jeune champion, Pladner³⁵, a lancé un défi³⁶, pour le titre³⁷, au champion d'Europe³⁸ poids³⁹ mouche⁴⁰, A. Ferrand⁴¹. Ce dernier devra répondre⁴² dans le délai⁴³ d'un mois.

† Le boxeur⁴⁴ Pothier⁴⁵ a été proclamé⁴⁶ champion de France poids⁴⁷ plume⁴⁸ en remplacement de⁴⁹ Routis⁵⁰ qui n'avait pas relevé⁵¹ le défi⁵² de son challenger⁵³.

(Quotidien, 20. 10. 1927.)

²⁷ (iʔt+siɔ̃) ž.	namen, naklep
²⁸ (efektive)	izvršiti, napraviti
²⁹ (turne)	potovanje, turnéja
³⁰ (iʔlɔ̃d)	Irška
³¹ (ekɔs)	Skoška
³² (sɔto)	kaor hitro
³³ terminer	koncati
³⁴ (pladnɪ)	lastno ime
³⁵ (alɛse-ɔ̃defi)	je vrgel izzivanje; je pozval na tekmo
³⁶ (la-titr)	naslov
³⁷ (æɔɔ)	Evrpa
³⁸ (pwa) m.	teža
³⁹ (muš) ž.	muha
⁴⁰ 30	mušja teža
⁴¹ (fɔ̃)	lastno ime
⁴² (repɔ̃dr)	odgovoriti
⁴³ (la-dela)	rova
⁴⁴ (la-bɔksæɔ̃)	bo sar
⁴⁵ (pɔ̃tje)	lastno ime
⁴⁶ (a et -prɔklame)	je bil proglašen za
proclamer	proglašiti
⁴⁷ (pɔ̃m)	vero
p ids plume	peresna teža
⁴⁸ (ɔ̃-rɔplasmɔ̃-dɔ)	v nadomestitev
⁴⁹ (rutɪ)	lastno ime
⁵⁰ r. lever (talve)	zopet dvigniti; sprejeti (poziv)
⁵¹ (čalendžir)	sportni zmagalec, ki si pridobi za eno leto darilo ali naslov.

Razlaga.

30.) Deležnik sedanjega časa, **particpe présent** (partisɪp - prezɛ), vseh glagolov se končuje na **ant** (ɔ̃). Menja obliko (spol in število) le, če

se rabi kot prilastek, drugače ostane nespremenen. S danjiko del žnik, pri kateri m. stoji predlog **en** (ɔ̃) se imenuje **véro dif** (žetɔ̃dif); nana se vedno na osebek.

Primari:

Une note **concernant** la vitesse (12; 5) beležka **tičoca se** hitrosti.

Une motion **protestant** contre les persécutions (16; 4) predlog, **ugovarjajoč** proti preganjanjem.

Une proposition **tendant** à corriger la législation (16; 5) predlog, **stremeč** po popolnitvi zakonodaje.

Un bateau la suivait, lui **passant** des aliments (30; 79) ladja ji je sledila, ji **podajajoč** hrano.

En lui **souhaitant** la bienvenue (43; 81) želeč mu prijaznega sprejema.

Slovenščina ne ljub deležnikov, zato najbolje prevedemo deležnik tujega jezika v slovenščino s celim stavkom, na pr.:

Il s'est brisé **en touchant** terre (49; 20) razbil se je, ko se je dotaknil zemlje.

Un jeune homme a échappé **en se réfugiant** sous un toit (49; 25) neki mladi mož je utekel, s tem da je zbežal pod streho.

Ne **pouvant** accomplir le trajet à pied (50; 14) ker ni mogel napraviti pota peš.

31.) Tvrno pretekli deležnik,

particpe passé composé (to je: sestavljeni pretekli deležnik), je sestavljen iz sedanjikovega deležnika pomožnega glagola (ayant ali étant) in trpno preteklega deležnika ter odgovarja slovenskemu tvorno preteklemu deležniku na -ši, na pr.:

